

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

V. évfolyam 3. szám, 2010. március

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Balog István Bajkál tavi fotója

Tartalom:

- 3. o.: Már közelíték feléd;** (Ketykó István verse)
4.-7. o.: Logikát!(-lanul); (Pongrácz Ágnes verse)
8.-12. o.: Eltűntnek nyilvánítva; (Kő-Szabó Imre írása)
14. o.: Csend és nyugalom; Késésben II. ; (Végh Tamás versei)
16.-18. o.: Akácméz; (Kovács T. István írása)
20.-29. o.: Mohora történetéhez; Nógrádkövesd történetéhez; (Végh József képes helytörténeti írásai)
30. o.: Közeleg a Húsvét napja; (Kontra Marika Szvita verse)
32. o.: Oda hol a..; (Csapó Lajos verse)
34. o.: Új fohász; (Csáky Károly verse)
36.-38. o.: A jó pásztor; (Móritz Mátyás írása)
40.-42. o.: Természetismereti rovat; (Balog István rovata)
44.-51. o.: Bemutatjuk: Orfeusz - versek; (Kántás Balázs versei)
52.-55. o.: Mindennapi kenyerünket...; Barátom, a Szél; (Ács Bódog írásai)
56. o.: Odette és a levél; (Szájbely Zsolt írása)
58. o.: Földönfutás; (Székács László verse)
60.-77. o.: Tájházak a Börzsöny lábainál: Bernecebaráti, Kemence, Perőcsény; (Csáky Károly képes helytörténeti írásai)
78.-80. o.: Veterán érzés; Elysium; (Jóna Dávid versei)
82. o.: Magyar Nagypéntek; (Hörömpő Gergely verse)
84.-85. o.: Könyvajánló;
86. o.: Programajánló;
87.-88. o.: Felhívás;
89. o.: Impresszum;

E havi számunk illusztrációs képanyagát Balog István világutazó, lapunk Természetismereti rovatának írója készítette a Bajkál tó partjainál. E képek (más, bővebb anyaggal együtt) kiállításra kerültek március 23.-án a „Bajkál kincsei” címmel, a Víz Világnapján a Rétsági Művelődési Központ és Könyvtárban. A kiállítás április 9.-ig volt megtekinthető. Képes beszámolót olvashatnak erről a www.retsag.net oldalon.

A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Már közelítek feléd ...

In memoriam Darnyi Gizella

Már közelítek feléd Gizella,
Darnyi Gizella, édesanyám ...
Arcod már húsz éve elmerült egy tóban,
de ülepszik a víz; tisztul a kép
s mint kis bolygó,
már közelítek feléd Gizella,
Darnyi Gizella, édesanyám ...
Voltál Napom egykor,
üstökösöm; szép, gyönyörű látomás -
csak el ne suhanjak melletted ...
Vonz magadhoz, hadd csapódjak beléd,
mert voltam benned egykor ...
Vonz magadhoz, el ne suhanjak melletted - - -
Érzem: már közelítek feléd Gizella,
Darnyi Gizella, édesanyám ...
Mert fáj a lét; fáj a tavasz,
de a nyár talán még megvár, rámköszön - - -
Majd az ősz, vagy a tél eljöhét értem ...
Öltözöm melegebb ruhába,
de addig téríts el száznyolcvan fokkal - - -
még nem akarok találkozni veled...!
Felejtse el lázálmaimban fogant vágyaim -
bár fáj a lét; fáj a tavasz,
de a nyár talán még megvár, rámköszön - - -
Majd ülepszik a víz; tisztul a kép
s mint kis bolygó,
már közelítek feléd Gizella,
Darnyi Gizella, édesanyám ...

Verőce , 1998. március 19.

PONGRÁCZ ÁGNES

Logikát! (-lanul)

implikáció

ha
messzire nézek,
arra, hol az árnyak
a sötétben feloldják maguk,
akkor
látom, hogy a párkák
keringnek, fogják a rokkát,
és bogozzák a szálakat
ott, ahol
a sorsod sorsommal
gubancolva
fut

negációk

mert
nem megyek eztán a közeledbe
nem küldök több üzenetet neked
nem kérem sem az elismerésed, sem a segítségedet
nem álmodok többet rólad forró vagy hideg éjeken
múzsát sem csókolok homlokodra
és tényleg nem érintem meg kezéd
nem bosszankodom miattad
nem bosszankodom veled
bárhogyan is idéetlenkedsz, már akkor sem nevetek
nem írok hülye versikéket
és nem: nem hazudok
hanem: nem hazudok többet senkinek

disztributivitás

most még
elképzelem
ahogyan
megrezdül az éjjel a fényben írt mámoros képeken
és
lihegve a válladhoz bújok vagy a mellkasodra fekszem csendesen
hiszen
megrezdül az éjjel a fényben és lihegve a válladhoz bújok
vagy
megrezdül az éjjel és a mellkasodra fekszem
fényben írt mámoros képeken

de Morgan-képlet

ha
te vagy én nem szaladunk ki a rétre
bárányfelhőt fogni, kutyát futtatni,
riadt, barna nyulat lesni
hús tavaszi reggelen
ez azt jelenti, hogy
nem te szaladsz ki rétre
és
nem én szaladok ki ...

de ha mi nem megyünk, akkor ki megy?

(zárójelben)

(tudod, mikor volt jó?
akkor, másfél éve, amikor még meséltél nekem,
emlékszem, mennyit nevettem azon,
hogy majd egyszer szatír leszel...
...
aztán ...
csalódtál
és csalódtam
és volt: szenvedés, kín, átok, vonzás, gyötrelem,
volt ott minden,
az minden volt, csak nem szerelem)

logikátlanul

**ha most elmegyek
már nem jövök vissza többé**
félkövér betűkön át
a lelkem távozik
és elfelejtem
azt a világot
ahol az álmokon túl
a boldogság lakik

ha most elmegyek
halkan csukom be az ajtót
feneketlen tóba dobom a kulcsokat
nem sírok
mert nincs miért sírom
**semmit sem adtál
minden enyém maradt**

hipotetikus szillogizmus

ha tudnék haikut írni
akkor macis-szívecskés papírba csomagolnám
és
ha macis-szívecskés papírba csomagolnám

akkor elküldeném neked

ha tudnék haikut írni
akkor elküldeném neked

kontrapozíció

valahol mélyen
még dolgozik az "igazságérzet"
ám, ne hidd, hogy fontos a címlap
nekem?! a viláért sem!
az egyszerű következtetésre
a Nagy Úr, az idő majd felel:

*ha valaki valóban jól ír, akkor a siker, az elismerés jön el
ha nem lesz siker és elismerés
/kicsi-nagy, élve-fagy
posztumusz majd átveszed/
akkor nem írt jól valaki -
te nyertél - én nevetek:
mert az út a szép
az út a fontos
nem veszíthetek*

logikusan

aranyló fényben olvadt el az éjjel
a téli táj felett ballag a nap
fehér tűzében fehérén éget
szívemre jégvirág-szirmokat
valahol károg egy varjú
a hangja mély, így lent keresem
magasan köröz seszínű égen
- magányos -...
- tán én nem?! -
- nem szeretem

asszociativitás

de bármi történt
és volt: ahogy
csodálom - csodálni fogom - a kohéziót
ahogyan a szavakat egymás után fonod
- utánozhatatlan, természetes
néha mosolygok, mert talán el sem hiszed,
mitől és mennyire vagy kivételes
csodálom a nyugalmaidat,
azt, ahogyan bármilyen helyzetet kezelsz,
és csodálom
- mert igen, észrevettem -

hogy te is meg akartál felelni
nekem...

*szeretem a nyugalmad és a tehetségedet és szeretem az igyekezeted
szeretem a nyugalmad és szeretem a tehetségedet és igyekezeted...*

és:
szeretem még mindig mindened...

*nem egyesítettem premisszákat,
a modus tollentst kihagytam,
a redukció ad abszurdum maradt:*

redukció ad abszurdum

ha élek, akkor melletted vagyok
ha élek, akkor nem vagyok melletted
nem élek

(nélküled semmit sem érek)

KŐ-SZABÓ IMRE

Eltűntnek nyilvánítva

Bármelyik nap, ha délután úgy öt, félhat körül bementél a kiskocsmába, Jenő már ott volt. Eddig tartott a munkaideje, legalább is mindig így állapotodott meg bármelyik vállalkozóval, ha elment nekik falazni, betonozni. Jenő, aki nemrég töltötte be ötvenedik életévét, erre büszke is volt, úgy mondta: - Már éltem félszáz évet! A félszáz ugyan nem sok, Jenővel sem történt sok minden. Ha össze kellene foglalnia és tudományosan el kellene készítenie eddigi élete rezüméjét, ennyi lenne benne: kijárta az általános iskola nyolc osztályát, úgy ahogy átment, apja kőműves tanulónak adta. Nem szerette ezt a szakmát a kezdetekben, de mára már rájött, hogy ez nem is olyan rossz. A fellendült építkezési kedv, építésben jártas szakembereket kívánt. Jenő kőműves szakmunkás lett, ez valahogy összejött. Többre már nem volt ereje, arra főleg nem, hogy ő kezdeményezzen, hogy vállalkozó legyen. Sokkal kényelmesebbnek tartotta, ha valaki felfogadja, mert az intéz mindent, nincs semmi gondja. Megegyezik egy fix összegben, egy fix melóra, vagy napi penzumot szab ki, azt kifizetik neki és kész. Ebben a döntésben az is belejátszott, hogy húsz éves korában megnősült. Az asszony otthon volt, nem tett semmit. Jenő vitte haza a jó pénzt. Aztán egyik nap elfogyott a beton és már délben hazament. Ez hozta a váratlan fordulatot, Jenő azt látta, hogy a postás pont az asszonynak kézbesítette az ágyban a neki ajánlott levelet. A cerkával éppen az aláírással bajlódtak. A postást lepofozta, az asszonynak adott tíz percet a pakolásához, így aztán magányos maradt. Pár évig így tengette szürkére váltott életét. Az előzőleg vett parasztházat pedig eladta. Korábban még tervei voltak vele. Úgy gondolta, hogy ő, mint kőműves, majd apránként átalakítja, modernizálja. A gyerekeknek épít hozzá egy szép szobát, világos nagy ablakokkal. De aztán ez a múlté lett, szertefoszlott. Az érte kapott pénzt betette a bankba, majd később jó lesz valamire. Aztán hazaköltözött a közben megözvegyült édesanyjához. Most vele él, őt segíti.

Társra ugyan vágyott, néha jó lett volna, ha valaki egy kicsit megsimogatja, babusgatja. Más is eszébe jutott, hogy az is jó lenne, de a postás mutatója nem halványult emlékezetében. Ilyenkor arra gondolt, legurít pár korsó sört, alszik egy kiadósat és már helyre is billent az a megingott egyensúly. Pedig nem volt egy rosszképű srác. Vasárnaponként, amikor kiöltözött, frissen volt borotválva, egy tetszetős, lányok vagy asszonyok számára szemrevaló fickónak mutatta magát. Nem volt elhízva, nem sportolt ugyan, de mégis sportos alakja volt, hiszen a napi meló megedzette. Sűrű barna haja volt, két szemekkel, orgánuma is kedvező benyomást tett bárkire. Tettek is neki ajánlatot, ott a kocsmába tanyázó, poharukat szorongató asszonyok, de ő egyiket sem vette komolyan.

A mostani melóban jó szakembernek ismerték, főleg falat tudott precízen rakni, meg vakolni. A burkoló munkákat már kényesebbnek tartotta, valahogy nem volt türelme a csempéket, lapokat illesztgetni, darabolni. A téglával, a falazással könnyebben megbirkózott, meg mindig mondta a vállalkozónak, ezt a falat ma, amazt meg holnap húzom fel. Volt is látszata, mert ha egy építkezésen naponta magasabbak a falak, ott biztosan dolgoznak is. Az utazással nem volt gondja, mert reggel a kiskocsmába kezdett, oda jött érte a vállalkozó, mintha innen menne minden reggel kirándulni. Az igaz, nem tájoló, meg térkép volt nála, hanem simító, fändli, függőön és vízmérték.

Jenő már berendezkedett, vagy inkább belenyugodott az életnek ebbe a formájába. Még talán annyi volt a megszokottól való eltérés, hogy ősszel, amikor már megforrtak a borok, a szomszéd meghívta a szőlőbe egy kis rendteremtésre. Ilyenkor több napig ott volt, kint a présházba. Főztek egy jó pacalpörköltet, vagy valami vadas ételt és poharazgattak, beszélgettek. Ezt ő mindig egy könnyed és kellemes kikapcsolódásnak minősítette. Felüdülésnek.

Aztán megtörtént ebben a megszokott, monoton ütemű életvitelnek is mondott egyhangúságban a következő mozzanat. Egyik este, ahogy ott állt a pult végében Jenő, itta a sörét és beszélgetett az éppen oda vetődő hörpintőkkel, feltűnt neki, hogy az ablaknál lévő asztalnál ül egy vörös hajú nő. Oda-oda pillantgatott, és azt nyugtázta, hogy a vörös hajú nő ott ül, nagy nyugalommal. Kérdezte is Tibort, a kocsmáros: - Ki ez a nő? Tibor nem tudta, csak annyit mondott: - Tegnap volt itt először! Jenő bátortalan pillantásokkal, de mégis egyre élénkülőbb kíváncsisággal figyelte a nő minden mozdulatát és építgetni kezdett magába egy nyilvántartás félért róla. - Úgy gondolom, olyan negyvenöt-ötven közötti. Szép az alakja, az arca sem csúnya, milyen érdekes klipszet visel. Olyan közepes, zsemle nagyságúak a mellei, pont tenyérbe illenek. Majd ha feláll, megnézem az alakját. Cigaretázott, ez ugyan nem tetszett Jenőnek, a bagószagot nem szerette. Arra gondolt, nem lehet minden első osztályú, a kisebb eltérések nem zavarják. Ahogy így összegezgette a látottakat, észbe kapott. - Mi a fenét gyötröm én itt magamat. Ez is csak egy nő! - és a postás jutott megint az eszébe. Most így utólag már nevet rajta. Tudja, hogy nagy balekok voltak ők az asszonnyal együtt, hogy nem fordították el a kulcsot a zárba. Biztos a postás sietett, mert expressz kellett a levelet a ládikóba kézbesíteni. Apró dolgokra nem figyeltek. Ez egy kicsit lehűtötte és kijózanította. Ettől kezdve nem is törődött a vörös hajú nővel.

Másnap, amikor bejött a munka végeztével, hogy napi sörpenzumát lenyomja torkán, megint ott látta ülni, ugyanannál az asztalnál a vörös hajú nőt. Nem volt egyedül, sörös Mari is ott ült annál az asztalnál, és beszélgettek. Még az este folyamán sörös Mari kijött a vécére és visszafelé jövet Jenő megkérdezte: - Marika, ki ez a nő? Nem tudott válaszolni, csak annyit mondott: - Most láttam én is először! Jenő számára izgalmas kezdett lenni ez a talány, de mivel a megfejtés lehetősége nem körvonalazódott szélesebben, így ismét abbahagyta a találgatások sorát.

Két nappal később megint a szokott helyén állt Jenő és éppen Tiborral, a kocsmárossal a vasárnapi focimeccsről értekeztek, amikor bejött a vörös hajú nő a kiskocsmába és köszönés után kért egy pohár sört és egy fél császárkörtét. Megfogta, mert ugye itt önkiszolgáló forma működött, és ugyanahhoz az asztalhoz vitte, ahol napokkal ezelőtt ült. Jenő csak most vette észre, hogy ugyanúgy ült le mint a múltkor, egy kicsit vele szembe. A nőnek nem kellett oldalra fordítania a fejét, csak a tekintetét kellett felemelnie és mindjárt, közvetlenül, egyenesen Jenő szemével találkozott. - Ez aztán találat! - gondolta Jenő, csak akkor lett gyanús számára ez a közvetlen szembeni pillantás, amikor észrevette, hogy a vörös hajú nő érdekes, kissé hízelgő mosollyal fűszerezi tekintetét. Időnként ott felejtí szemét, mintha várna valamiféle visszajelzést, biztatás félért. Jenő tekintete inkább meglepő, kissé elutasító hullámokat bocsátott ki. Ezt ő nem akarta, de évek óta benne kialakult reflexek önkéntelenül is ezt a kapcsolási sémát érvényesítették. Még aznap este Jenőt érte egy meglepetés. Most a vörös hajú nő is kijött a vécére. Amikor felállt, azt hitte, készülődik és elmegy. Nem, csak a táskáját tette az asztalra, látható helyre, majd megindult, egyenesen Jenő felé. Pillanatok alatt meghűlt a vér ereiben, gyorsabban vert a szíve, a levegőt is nagyobb szippantásokkal szívta tüdejébe. Odaért hozzá, csak annyit mondott: - Bocsánat! - és bement a nőknek rezervált toalettbe. Jenő kővé meredve állt ott, csak akkor ocsúdott fel hirtelen jött kábulatából, amikor bentről a víz csobogása hallatszott, majd az ajtó csapódott és ott állt vele szemben egy karnyújtásnyira a vörös hajú nő. Egy észre sem vehető pillanatilag megállt Jenővel szemben. Nem szólt egy szót sem, csak mosolygott és visszament az asztalához.

Hiába, az apró tér, a váratlan pillanat zavart okozott Jenő lelkében, főleg, ha ezt egy nő idézte elő. Ettől ő már régen elszokott, de azért izgalmas játéknak vélte felfedezni. Tetszett számára ez a különleges, valamikor régen érzett, emlékezetéből már ki is esett zavarkeltés. Persze ez aztán nem múlt el nyomtalanul. Ezt Jenő is érezte, már abból is, hogy amikor a téglákat kente habarccsal és sorról sorra illesztette össze őket, mindig a vörös hajú nő jutott az eszébe. Sokszor elhessegette a gondolatot, de az olyan volt, mintha leragadt volna. Ellökte magától, érezte is, hogy távolabbra került, de mindig arra ocsúdott fel, hogy megint csak rá gondol, ő járt az eszébe. Mondta is magának, szinte kiadta a parancsot, meg kell vele ismerkedni, aztán tisztább lesz minden, és így talán könnyebben dönthet, mi legyen vele.

Másnap minden bátorságát összeszedte és várta a megfelelő pillanatot. A szerencse a kezére játszott, mert egyik pillanatban sörös Marival együtt jöttek az illemhelyre. Mivel itt minden olyan egyszemélyes volt, az egyiknek várni kellett, pont a söntés végénél, mert oda tették a bejáratot. A vörös hajú nő ment be elsőnek, Mari kint várt.

- Mutass be neki! - mondta Jenő és erre Mari mosolyogva bólintott. Pár perc telt el és kijött a vörös hajú nő. Mari csak annyit mondott: - Ismerkedjete meg! - és belépett a vécébe.

Csak pillanatok telhettek el, mind a ketten meglepetten, tágra nyílt szemekkel néztek egymásra. A hirtelen keletkezett zavarban Jenő nyújtotta a kezét, melyet a nő lágy, simogató keze érintett meg. Mind a ketten csak a keresztnevüket mondták: - Jenő! - Andrea!

Jenőt ez a különleges kézfogás letaglózta. Érezte, így még nő érintése nem hatott rá, megszedült, olyan volt, mintha a legerősebb szilvapálinkából ivott volna egy kupicával. Megrészegült, de ez a kábulat különleges melegséggel futott át a testén. Még szerencse, hogy egyik kezével fogta a pult szélét, mert talán egyensúlyát veszítette volna.

Andrea ocsúdott fel elsőnek és eléggé határozottan annyit mondott: - Jöjjön oda az asztalhoz!

Jenő követte, vitte a sörét és leült Andreával szembe. Első pillanatokban kereste a szavakat. Mit is kérdezzen, de aztán egy kicsit sután jöttek a mondatok.

- Itt lakik a városban?
- Igen! – mondta Andrea és biztatóan mosolygott.
- Nem láttam korábban.
- Nem is láthatott.
- Miért?
- Mert most költöztem ide!

Jenő itt megakadt, morfondírozott. Nézte a nőt, aki állta tekintetét, melyből melegséget, biztatást olvasott ki. Az asztalon lévő poháron akadt meg a tekintete.

- Meghívhatom egy italra? – kérdezte, mentő mozzanatként. Andrea bólintott, Jenő pedig sietett a pulthoz, hogy kérjen egy császárkörtét, mert ezt még múltkorról megjegyezte, meg hogy egy kis levegőt kapjon, rendezze gondolatait, melyek most aztán eléggé összekuszálódtak. Vitte az italt, magának is hozott egy sört. Koccintottak, ittak. Úgy látszik ez a serkentő pohár megtette hatását, mert Andrea beszélni kezdett. Egy kicsit akadozva szötte a mondatokat. Arról szólt a beszámoló, hogy csak pár napja van a városban. Arról nem ejtett szót, hol volt előzőleg, honnan jött, de azt részletesebben ecsetelte, hogy a közelben egy régi ismerőse révén talált albérletet. Egy öreg néninél lakik, aki hetvenöt éves. A fiáé a lakás, még ellátja magát, de éjszakára nem lehet egyedül hagyni. Ő vigyáz rá, a lakásban van egy kis szobája, nem nagy, de neki megfelel. Albérleti díjat sem kell fizetnie, néha kitakarít, napközben megnézi a nénit, ennyi az egész. Azt ugyan nem tudja, ha úgy adódna, a néni elköltözik, mármint az égiekhez, akkor mi lesz vele. Azzal fejezte be: - Mindig történik valami, ebben bízom! – mondta és érződött beszédén, hogy jól esett neki mindezt elmondania. Látszott rajta, hogy megkönnyebbült. A végén észrevétlenül kezét Jenő asztalra fektetett alsókarján felejtette. Jenő forróságot érzett, amely Andrea kezéből áradt át. Felvillanyozta egész testét. Régen érzett ilyet, szinte már el is felejtette. Vágyak indultak benne, amelyek feltörtek, de Jenő próbálta elfojtani, néha sikerrel, de néha zabolátlanná váltak.

A záróra előtt már nem is volt kétséges, hogy Jenő hazakíséri Andreát. Ez olyan természetesnek tűnt, mintha ismeretségük már évekre nyúlna vissza. A kora esti szürkület szinte megkönnyített mindent. Andrea nem tiltakozott, hogy átölelte vállát, majd a derekát és Jenő kezébe fogta zsemle nagyságú, de kemény melleit. Szótlan maradt, átölelte Jenő nyakát és úgy csüngött rajta, mintha sohasem akarná elengedni.

Más nem történt, búcsút vettek azzal az összegzéssel, hogy holnap ugyanott találkozhatnak. Andrea kinyitotta a kaput és felszaladt a lépcsőn. Jenő nehezen indult hazafelé, minden baja volt, nem tudta mi történt vele.

A megbeszélrt időben várta Andreát, de az nem jött. Másnap sem, a harmadik nap sörös Mari újságolta, hogy baj történt. Leesett a lépcsőn és eltört a bokája. Talán holnap kap majd olyan gipszkötést a lábára, mellyel járhat is. Jenőt kétségek gyötörték, mit tegyen, hol keresse. Sörös Mari megnyugtatta. – Azt üzeni, amint tud, jönni fog.

Jenő érezte, kétségek között telnek napjai. Dolgozott, mit tehetett mást, zavarni sem akarta a kórházban, de már lehet, hogy nincs is ott. Biztosan az albérletben van, hiszen a szolgálat kötelezte, még így törött bokával is. Azt a felügyeletet, melyet a lakásért vállalt, azt mindenképpen teljesítenie kell. Ez ugyanolyan, mint amikor ő elvállalja egy fal felhúzását, akkor nem hivatkozhat erre, vagy arra. Keverni kell a maltert és raknia a téglát, sorról sorra. Azért mégis mindig csak Andreára gondolt és maga a csupasz gondolat is nyugtatólag hatott rá.

Talán öt nap telhetett el, amikor egy délután ahogy a pulnál állt, Andrea jött, botra támaszkodott, azzal segítette a járást. Jobb lábán olyan járógipszféle, mert a talp alatt egy szürke vasalás kandikált ki, erre helyezte a testsúlyát lépésváltáskor. A gipsz a felső combjáig ért. Később újságolta, hogy kérte a gipszelő fiút, csinos „malterozást” tegyen a lábára, mert a fiúja kőműves és megharagszik, ha nem tudja megsimogatni. Azt ugyan megígérte, meg lesz elégedve mindennel, a végén ez kerekedett ki belőle.

Kitörő örömmel üdvözölték egymást. Jenő mindjárt azt kérdezte: - Mennyi ideig kell gipszelt lábbal járni? Andrea megfogta a kezét, és kedves mosollyal mondta: - Hat hétig! Jenő titokban arra gondolt, melyet csak most vallott be, önmagának. - Jól indult minden! Most hat-hétig kell várni? Addig meg sem érinthetem?

Ez pedig szomorúsággal töltötte el, melyet Andrea azért jól érzékelt. Annyit mondott: - Majd megoldódik minden! Innentől kezdve nyugodt, beszélgetős, iszogatós napok következtek. Andrea minden nap délután, amikor Jenő megjött a munkából, ott volt a kocsmába. Három, négy órát beszélgettek. Olyan általánosságokról, ha Jenő a múlttól kezdte faggatni, akkor azonnal elhallgatott. Később már nem is erőltette. A végén hazakísérte. Az utcán meg-megálltak. Hosszan csókolóztak, ilyenkor már nem járt senki, zavaró körülmények nem léteztek. Jenő keze néha el-eltévedt, de a hosszú gipsz mindig helyes irányba terelte. Ezért a kalandokért Andrea nem tiltakozott, sőt érezte testének remegését, amely kellemes érzést kölcsönzött utcai, esti kirándulásaiknak.

Ezek az esti séták, barangolások titkon, egymástól függetlenül foglalkoztatták Andreát és Jenőt is. Valami másnak kellene történnie. Ezek azonban csak úgy gondolatban fogalmazódtak meg mindkettőjükben, külön-külön. Konkrét megoldás nem született egy darabig, amikor egyik este Andrea felvetette: - Jó lenne, ha holnap este hétkor feljőnnél hozzám! Készíték valami vacsorát, te meg hozzál sört! Jenő érezte, ez már konkrétum. Másnap vett négy üveg sört és az emeleten becsengetett. Andrea nyitott ajtót és a kisháló felé irányította. Megnyugtatta, hogy a mami lefeküdt, nincs semmi baj. Amint becsukódott a szoba ajtaja, Jenő érezte, ez egy olyan pillanat, amelyet nem szabad elszalasztani, megölelte Andreát és a csók is eléggé hosszúra sikerült. Amikor kibontakoztak ebből a szabad ölekezésből, az asszony tállalta a vacsorát. Hagymás rántotta volt, kolbászkarikákkal. Jenőnek az jutott az eszébe, amit egyszer egy srác mesélt a rántottáról. – Ha egy nő az aktus előtt rántottát ad, az diszkrét figyelmeztetés, de ha utána, az szemrehányás! Még jó, hogy így alakultak a dolgok. Elfogyasztották a vacsorát, megitták a söroket, most már jöhetett a desszert. Jenő nem is habozott, belevetette magát az örömek, izgalmak folyamába. Csak egy baj volt, hogy a hosszú gipsz törte az ágyékát, de ki törődik ezzel, ha végre teljesülhet minden eddigi álma. Teljes meglepődéssel csukta be az ajtót tizenegy után, hogy haza induljon.

Aztán ezek a vacsorák, sörözések egyre többször fordultak elő, Jenő már bátorságot is vett és ott is aludt Andreánál. Történt aztán egyik nap a kiskocsmában, hogy Andrea egy másik nővel jelent meg. Nem voltak zavarban, sőt azt a benyomást keltették, mintha régről ismernék egymást. Bemutatta a lányt, nem volt több huszonkét évesnél, barna haját rövid kontyba tűzte össze, vékony nyári ruhát viselt, jól kiadta formás alakját. – Csilla vagyok! – mondta a lány, és alaposan megnézte Jenőt. Ettől kezdve Andrea és Csilla mindig együtt voltak. Meg is mondta: - Csilla egyelőre nálam lakik, amíg nem talál helyet magának! Innentől kezdve már olyan helyzet nem is adódott, amikor még Jenő kettesben lehetett az asszonnyal. Arra gondolt, talán így is akarta, vagy éppen szervezte, amikor egy közös sörözésnél, melyet császárkörtékkel és konyakokkal is fűszereztek, kibuggyant a nagy titok. Andrea ejtett el egy-két szót, valószínűleg véletlenül, melyet Csilla tovább fokozott önkéntelenül, talán fiatalos meggondolatlanságból, de már nem volt visszaút. Andrea egy vidéki börtön lakója volt négy évig, a vád: csecsemőgyilkosság! Csilla a cellatársa volt, a szabadulásuk között hat hónap telt el. Folyamatosan tartották a kapcsolatot, de erről Jenő nem tudott egy szót sem. Megbeszélték, itt találkoznak. Andrea azt is elmondta nagy őszinteségi rohamában, hogy viszonya volt egy tűzoltóval. Teherbe esett, a tűzoltó azt mondta, elveszi, de előbb elválk a feleségétől. Hitegette, ebből nem lett semmi, közben megszületett a gyerek. Kislány volt. Nagyon maga alá került, úgy érezte, nincs semminek értelme. A gyerek csak nyűg. A kicsi sokat sírt, szinte állandóan, már ez is kiborította. Nem akart ő semmi rosszat, csak a nagypárnát tette a kocsi tetejére, hogy ne hallja a bömbölést. Meg is feledkezett róla, amikor levette, nagy csend fogadta, már nem élt. Megbánta, becsülettel leülte a négy évet, amit a bíró kiszabott rá, nem akart erről sohasem beszélni. Ezt a keresztet neki kell egy életen át cipelnie, de ha már így alakult, ezt is megérti. Így legalább nem kell titkolóznia, még ha esetleg elveszít mindent, ami talán mára kialakult körülötte.

Csilla megjelenése egy különleges állapotot hozott létre, kettőjük, illetve hármójuk között. Jenő várta, hátha változik valami, visszajönnek azok a szép együttlétek, melyeknek különös varázsuk volt, de így hármásban ez nem vezet sehová. Tetézte még az is, hogy Csillának nem volt egy vasa sem, nem tudott költeni. Mindenkitől cigit lejmolt, meg egy-egy italt. Ki is kezdtek a vendégek vele, ezzel Csilla nem törődött. Egyik másikkal esténként el-eltűnt egy órára, valahová. A közelben volt egy park. Ilyenkor gyarapodott pár száz forinttal, de az nem tartott sokáig.

Andrea is érezte, hogy a kialakult helyzet, a körülmények, a viszonylatok olyan mértékű csorbát szenvedtek, ha nem tesz valamit, akkor még rosszul is végződhetnek a dolgok. Szinte mentőövként dobta fel egyik este: - Holnap meghívlak egy vacsorára! Jenő már azt érezte reménykedve, minden a régi lesz. Ennek megfelelően készült a találkozóra. Megvette a söroket, még egy kis üveg császárkörtét is csomagoltatott a szatyorba, legyen jó a hangulat. Becsöngetett, Csilla nyitott ajtót. Kissé váratlanul érte, róla meg is feledkezett. Andrea szabadkozott, hogy nemsoká elmegy, van valami dolga, de a lány úgy tett, mintha nem hallott volna semmit. A császárkörtének megitta a felét, melyet egy üveg sörrel tetézt. Egyáltalán nem zavartatta magát, sőt, Jenő mellé telepedett a kanapéra.

Olyan szorosan simult hozzá, hogy a lány combja égette az övét. A férfi zavarában nem tudta mit tegyen, a lány kezével hol a karját, hol a combját fogdosta, de olyan mozdulatokkal, mintha azok nem lennének szándékosak. Beszért közben, nagyokat nevetett. Andrea zavart volt, érezni lehetett tehetetlenségét. Csilla fokozta a hangulatot, bekapcsolta a rádiót és Jenővel táncolni akart. Felrúncigálta a kanapéról, átkarolta és a tánclépéseknél szinte hozzátapadt. Jenő érezte, ez olyan helyzet, mint mikor vakol az ember és a malteros habarcs rossz helyen tapad meg. Nehezen lehet levakarni. Most már tudta, ennek rossz vége lesz. Hirtelen kiszakította magát a lány öleléséből és csak annyit mondott: - El kell mennem! Kinyitotta az ajtót, nem várt semmit, lerohant a lépcsőn. Kint az utcán megcsapta az esti, friss levegő. Magányosnak, becsapottnak, megalázottnak érezte a helyzetet. Látni sem akarta többé ezt a két nőt.

Másnap elment dolgozni, de a vállalkozóval, akinél éppen falazott és vakolt, más randihelyet beszért meg. A kiskocsmát egyelőre hanyagolta, sörét is más helyen itta meg. Így teltek a napok, sőt a hetek. Andreát és Csillát nem látta, nem tudott róluk semmit és úgy érezte, ez így a jó.

Pontosan két hónap telt el. Véletlenül futott össze az utcán sörös Marival, aki örömmel üdvözölte. – Mi van veled? Már mindenki hiányol! – mondta, majd még hozzátette: - Hallottad, mi történt?

- Nem! – mondta határozottan Jenő.

Sörös Mari egy kicsit gondolkodott, olyan volt, mint amikor a kártyás sorba rakja a lapokat, hogy majd onnan játssza ki a megfelelő pillanatban azokat, de még gondolkodik.

- Meghalt a mami, akinél Andrea lakott!

- ?

- Felmondta a fia az albérletet. Állítólag eladja a lakást, kell neki a pénz. Csilla már korábban elköltözött, Andrea pedig vidékre ment.

- ?

- Látom, nem értesz semmit! – értetlenkedett Mari, és Jenő valóban nem értett semmit. Másnap elment a kiskocsmába, ahol részletesen elmesélték, amit már tegnaptól tudott. Csak arra volt kíváncsi, Andrea hol lehet, szeretné megtalálni. Meg is mondták a falu nevét, valaki még a pontos címet is tudta, melyet felírtak neki egy cetlire. Fogta a kezében, és felült öt nap múlva egy buszra, mert addig csak gondolkodott, hogy mit tegyen. A cím pontos volt. Egy idős néni fogadta, érdeklődésére annyit mondott: - Öt nappal ezelőtt pár holmit belerakott egy táskába és elment. Azóta semmi hír róla!

Egy hét múlva megismételte ezt az utat, akkor is azt mondta a néni: - Nem tudok róla semmit! Így ment ez még kétszer, a válasz mindig ugyanaz volt: - Elment, de nem tudom hová!?

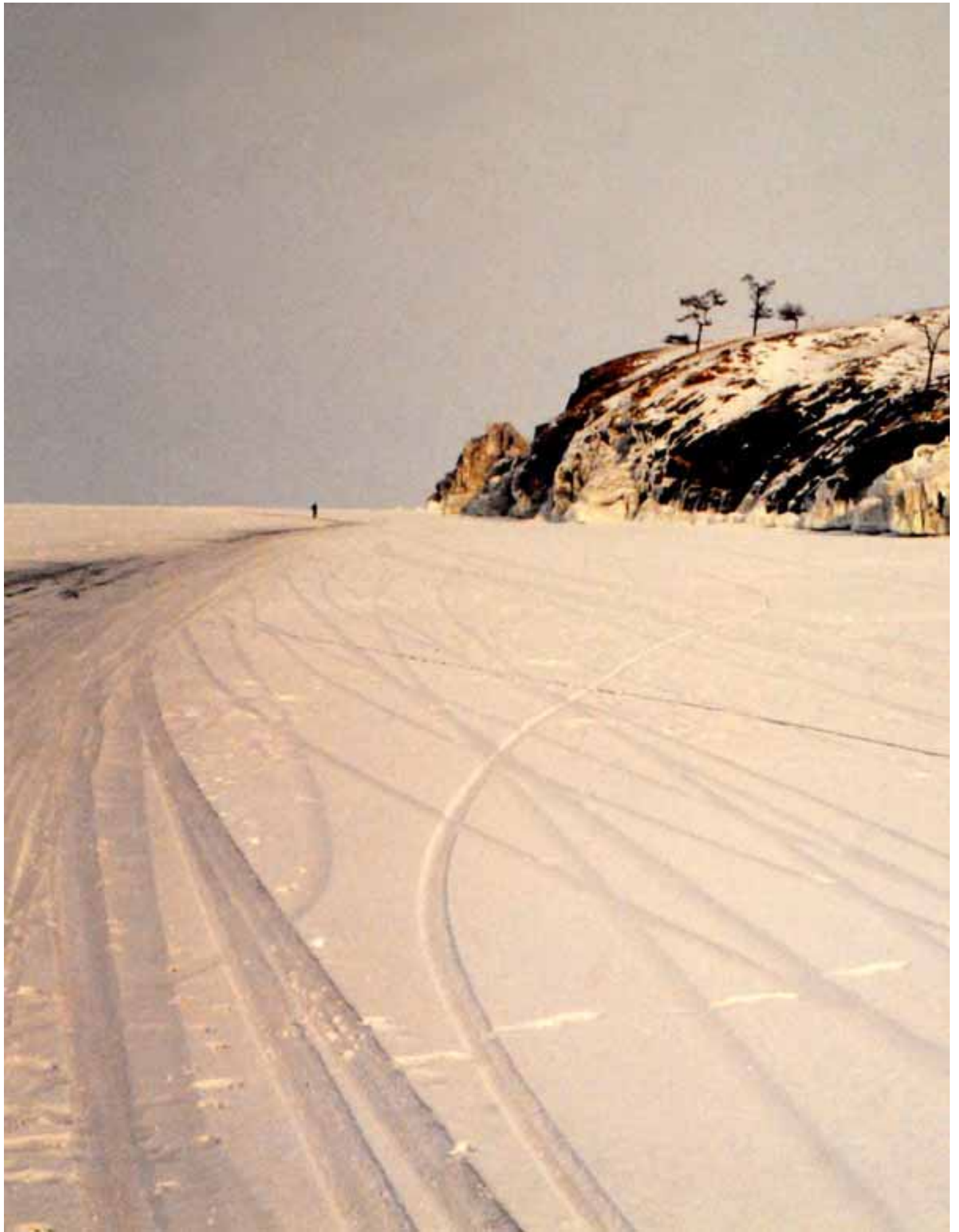
VÉGH TAMÁS

Csend és nyugalom

Még jó, hogy minden rendben van,
S nem volt országos a pusztulás.
Csak átlagos halál, mi kibukkant az állomáson
Olvadó hó alól: szemét és állatkoponyák.
Gőzölgő szenny rútítja az örökzöldeket.
Zavar ez? Megvonod vállad s vonatra szállsz.
Ma, vagy holnap? Egyre megy. Utazol tovább.

Késésben II.

Március hava szakad.
Szavak akadoznak az ajkakon,
Hó alatt a hóvirág. Épp, hogy láttam
Csöpp fehér, fénylő fejét rebbeni felém,
S megint meg kell a szívnek hasadni
Ez újabb tavasz küszöbén.

KOVÁCS T. ISTVÁN

Akácmez

A nyolcvanas éveit fogyasztja már az a töpörödött kis emberke, aki szombatoként mindig kitanyázik a szeles, huzatos tér sarki épülete elé. Pontosan oda, ahol az élelmiszerbolt mellett derékszögben ketté válik az út. Jönnek-mennek a bevásárlók, ő pedig kirakja a saját portékáját maga mellé, az autója csomagtartójában hozott kis asztalkára. Mézet, vörösbort, pálinkát hoz egy közeli faluból. A mézről azt állítja, hogy akácmez, a bort is valamiféle nemesebb fajtaként árulja, pedig csak otelló az, amit az udvar végében gondozott szőlőkből présel minden ősszel.

Az asszonyok csak vásárolni állnak meg nála, az idősebb férfiak viszont beszélgetni is, mintegy véleménycsere fórumot alkotva az asztala körül. Tőle tudják meg, hogy a falujában sem jobb a világ, mint itt a városban, sőt rosszabb. Mert néhány éve még legalább volt egy kisasszony a postahivatalban, de ma már a kis zöld autót kell lesni, hogy jött-e levél, s ha jön is, leginkább csak áram, gáz és vízdíjszámlát, egyéb fizetnivalót kézbesít majd' minden nap. Hogy a fene enne meg! A nyugdíj viszont csak havonta egyszer érkezik, amivel nem lehet sokra menni. Ha pedig ő véletlenül kedden lázasodik be, akkor várni kell csütörtökig, míg rendel a szomszéd faluból kijáró házi orvos, de inkább körzeti az, ha már közösködni kell a másik településsel. A tolvajoktól is tartania kell az ilyen idős embernek, aki egyedül él, de azért ő dicsekszik, hogy egy cseppet sem fél tőlük.

-Nagyon jó kutyám van. Az mindjárt jelez. Na meg, be sem jöhetnek tőle az udvarba, mert letépné róluk a húst.

-A mai rablók könnyen elintézik a kutyát, akármilyen hamis és erős -mondogatják neki a vele társalgók, mire vékony hangját lehalkítva, bizalmasan elárulja, hogy pisztolya is van ám. Ott tartja maga mellett az ágyban. Megmondja őszintén; amint az első ürge megnyitja az ajtót, ő már le is lövi, aztán jöhet a másik. Annak is durr!

-Akkor aztán magát is bekaszlizzák- szólal meg egy fiatalabb korú nyugdíjas, amint az öreg befejezi a fogadkozást.

-Bánom is én-válaszolja.- Csinálhatnak már énvelem azt, amit akarnak. Nekem már úgyis mindegy.

Zajlik körülötte a forgalom. Bakos Béla is megy a kenyérboltba, de megáll mellette egy kicsit beszélgetni. Megáll mindenütt, ahol diskurálni lehet, mert hiányzik neki a társaság. Különben meg szereti tovább adni az itt-ott fölszedett vicceket. Ilyen a természete. Örül, ha valakit meg tud nevetetni. Erre a vén magányos farkasra meg éppen ráfér a nevetés.

-Jó napot-lép hozzá és kezét fog vele.

-Jó napot.- fogadja a megszólított, aki Bakost a közügyekben jártas embernek tartja és most éppen a polgármesterükre kezd neki panaszkodni.-Képzeld el -magyarázza:-Nem képes megcsináltatni az utcai közvilágítást. Sötétben kell este hazabotorkálnom.De bezzeg, a képviselőknek jut pénz külföldi utazásokra, mert a mi falunknak is van testvérvárosa, holott nem is város. Amikor meg a külföldiek jönnek hozzánk, akkor a község házában reprezentálják őket. Állófogadás. Az ingyen evés-ivás a szokás mostanában, amire elég sűrűn találnak indokot.

-A közvilágítás az Elektromos Művekre tartozik -véli Bakos és valami kapcsolódást keres a témához, hogy végre azt az új viccet is elmondhassa.

-Hallotta már, hogy a részeg hazamegy és az ajtó mögött seprűnyéllel várja a felesége?

-Nem. Na, mondja.- biztatja várakozóan az öreg.

-Mi van drágám? Takarítsasz, vagy utazol?-kérdi a férj.

-Húha az anyját! Jól megadta-nevet az öregember. Naháát! Csak az a baj, hogy én az ilyet hamar elfelejtem.

Közben vevő érkezik hozzá.

-Parancsoljon asszonyom!

-Hogy adja a mézet?

-Kilója ezer-mutat a lezárt üvegre.

-Akác?

-Az. Akác. Persze, hogy az.

Az asszony nyújtja az ezrest és viszi a mézet.

-Van finom palackozott borom is. Nem akar venni?-fordul Bakoshoz az előbbi üzlet lebonyolítása után.

-Nem kell. Nem szoktam szeszes italt inni- szabadkozik Bakos.

-Nehogy engem is a seprűnyéllel várjanak otthon.

-Ja! Hi-hi-hi.

Közben újabb vevő lép a kisasztal elé. Annak sikerül eladni egy üveg vöröset. Az öreg odavánszorog az autó csomagtartójához. Onnan emeli ki a palackot. A vevő felfedezi, hogy most egy kicsit jobb kocsival érkezett, mint az előző héten.

-Lecseréltem a másikat-mondja az öreg. Nem keresek annyit ezzel a piacozással, mint amennyit már a szerelőre költöttem. A kaszni ment a bontóba. A kerekek még jók voltak. Az a tróger ott ni! Megvette volna -bök a könyökével a palackos italkereskedő ajtaja felé, amely előtt sorfalat állva, üvegből iszik öt-hat férfi, bár a fejük fölött ott lóg a tábla, hogy a bolt előtt a szeszes ital fogyasztása tilos.

-Melyik az?

-Az, ni, az a micisapkás, hosszú orrú, abban a koszos nadrágban.

-Na és, nem adta oda neki?

-Ne nézzen baleknak csak azért, mert vén vagyok! Ötezer forintot kínált érte az a zshivány, mert biztosan keresni akart rajta. Különből miből telne neki, naphosszat itt áztatni a gégéjét? Hát ne nézzen engem hülyének! Mondtam a bontósnak, hogy a kerekeket megtartom. A vevő kicsit még társalog, aztán elköszön. Bakos is menne már kenyeret venni, de az öreg azzal a hírrel tartóztatja fel, hogy megtalálta a zongoráját.

-Elveszett?

-El. Betörték hozzánk a háború alatt, míg mi a bunkerban voltunk.

-Ilyen sokáig kereste?

-Véletlenül ismertem rá, mikor megkért a postás, hogy Takácsékhöz adjak be egy levelet, ne kelljen neki abba a sáros utcába behajtani a zöld autóval. Szerezgető ember volt az a Takács, világeletében. Most is az, pedig nem sokkal fiatalabb nálam. Nade, maga esetleg segíthetne visszaszerezni a zongorámat.

-Ennyi idő után már nem lehet azt bebizonyítani, hogy a magáé volt.

-Na és, ha bepezelem?

-Akkor sem.

-Ügyvéddel sem?

-Többe kerülne, mint a zongora.

-Na! Maga el tudná intézni.

-Ugyan már!

-Hát, akkor a billentyűk égessék le az újjaikat, amikor egyet is leütnek közülük.

Bakos ezek után jobbnak látta, ha rugalmasan elszakad a makacskodó kisöregtől, s ment kenyeret venni, de a következő héten minden nap el-eltűnődött néhány percig azon, hogy vajon miért fájlódik itt minden szombaton ez a kisember. Vajon ő is egy azok közül a kisszerű mániákusok közül, akik az utolsó percig rabjai maradnak a beteges szerzésvágyuknak, közben meg igénytelenek és a fogukhoz verik a garast? Vagy ahhoz a szívós fajtához tartozik, amelyik konok kitartással próbál megkapaszkodni a mélyszegénység peremén?

A következő szombaton egy rövid diskurzus után meg is kérdezte az öreget, hogy mit dolgozott aktív korában és mennyi a nyugdíja?

-Hu-hú! -élénkült fel a kérdés hallatán a kisember!

-Tudja maga, mi az negyven évig, ha jeges szél fúj, ha forró nap éget, egész nap az öt-hat emeletes házak tetején kucorogni?

-Nem lehet kellemes.

-Nahát! Tetőfedő voltam én kérem. Pont negyven évig. Ezért kapom azt a magas, kiemelt nyugdíjat.

Ezt már majdnem kiabálva mondta, a karját szüntelenül behajlítva, az ismert drasztikus jelet mutogatva.

-Na és mennyi az a kiemelt?

-Most tartok a hetvenezernél. Érti? Különből mit gondol? Mi más francért üldögnék itt minden szombaton, a másik falu piacán meg minden kedden? Csak így tudok télire tűzifát venni. Hol a lerobbant hűtőgép helyett kell újat vásárolni, közben orvosra, patikára költeni, meg magamon kívül a kutyámnak is enni adni, mert nekem már csak az az egyetlen társam van az egész világon.

Bakos megdöbbsent. A háború után ez a nemzedék építette fel újra ezt az országot. Meg utána is még mennyi áldozatot hozott! Hát, csak ennyi jár egy élet munkájáért? Nem szólt többet csupán azt kérdezte meg:

-Akácméz van ezekben az üvegekben?

-Az, az.. Persze, hogy az.

-Akkor adjon egyet-kérte és nyújtotta az ezer forintot.

-Mondtad, hogy vennél akácmézet. Hoztam a sarki árústól-közölte otthon a feleségével.

-Jajj de jó!- Mutasd!-Az asszony lecsavarta az üveg tetejét és egy kiskanállal belenyalt a mézbe

-Becsapott az a vén simlis! -kiáltott fel csalódottan. Fenét akácméz ez! Cukrozott, ragacsos pancs. Mit kezdjek én ezzel?

-Na, csak jöjjön ide a jövő szombaton . Lekapom a tíz körméről.

-Ne bántsd őt. Majd én elintézem-csitította Bakos.Úgy látszik, hogy tényleg dörzsölt a pasas-mondta hangosan. Magában meg azt gondolta; úgy él szegény, ahogy tud.

-Na, beszélsz vele?-kérdezte az asszony a következő szombaton.

-Beszélek-felelte csendesen Bakos.

-Viszed a mézet is?

-Viszi a fene. Ahhoz nincs pofám.

-Ezt használják ki az ilyenek.

Bakost is bántotta, hogy pont vele tett ilyet ez a vénség, de hát nem akart egyből nekirontani. Gondolta, barátságos társalgással kezdi megint, aztán elpanaszolja neki, hogy mit kapott miatta, az asszonytól.

Az öreg most is ott kucorgott a kisasztal mellett és fázósan húzta össze a magán a kabátot.

-Felfázik itt, aztán aranyere lesz.

-Azt pedig nem szívesen mutogatja az ember a doktornak-nevetett az öreg.

-Van annál rosszabb is.

-Micsoda?

-Mikor én kórházban voltam, a szomszéd ágyon fekvő fiatalembernek mindenféle kivizsgálásokra kellett mennie. Már csak az urológia volt hátra.Oda sehogysem akart elmenni. Két napig gyözködött vele a kezelőorvosa, de nem tudta rávenni.

-Mit vagy úgy oda? -biztattam én. Pár perc az egész. Kicsit megdugnak és jöhetsz vissza. Na, akkor lement a szakorvoshoz.

-A francba, de nagy lapát keze van annak a dokinak-panaszolta, amikor visszajött.

-Ja-ha-haj! Ne is mondja!-jajdult fel az öreg. Én is épp most vagyok ezzel bajban. Sírni tudnék, mikor pisálni kell.

-Mégfázott?

-Hacsak ennyi lenne a baj.

-Hanem?

-A prosztata. Az urológián voltam vele. Feldugott nekem valami vacakot az orvos. Ordítottam, mint a fába szorult féreg.

-Ne ordítson! Inkább beszéljünk a Fradiról-szólt rám a doktor.

-Jó-mondtam. Akkor cseréljünk helyet. Erre kinevetett. Azóta nem merek még egyszer elmenni.

-Muszáj-mert különben nagy baj lesz-figyelmezette Bakos, de azt nem akarta hozzá tenni, hogy milyen baj.

-Vettem itt egy embertől gyógyszert.

-Kéz alól?

-Ja.

-Ezt nem gondoltam volna magáról.

-Félek, hogy megoperálnak.

-Magát már nem. Csak rendes gyógyszert adnak.

-Tudom. Meg valami melegítés, vagy turf, mint a lóversenyen mondják.

-He-he-he.-kínosan elnevette magát.-Látja, mindennek ez a vége. Erre mondják, hogy az élet olyan, mint a gatyá. Rövid és szaros.

Na, most jöjjenek én az akácmézzel? -gondolta Bakos.Ugyan. A kishalakat a horgászok is visszadobják a vízbe.

VÉGH JÓZSEF

Mohora történetéhez

Mohora címere

Mohora község Balassagyarmattól 10 kilométerre, a Cserhát hegységben, a Feketevíz patak völgyében fekszik. Az Ipolytérsegi őskori kultúrák körében ismert a mohorai őstelep is, tehát az emberiség történetének legrégibb időszakában is emberi közösség élt a mai falu helyén. Erre utalnak az egykori Beniczky-birtokon talált, s a Nemzeti Múzeumnak ajándékozott mohorai cserép, csont-, szén-, kődarabok mellett a jellegzetes pattintgatott kovapengék. Bronzkori lelet is került innen a Nemzeti Múzeumba: egy igen vékony bronztűcske. De találtak kelta urnákat, római kori pénzt Versiánus császár arcképével. A népvándorlás korában már biztosan sűrűn lakott volt ez a térség, s honfoglaló őseink feltehetően bolgár-szláv törzsektől vehették birtokba a mohorai földeket. De van olyan nézet is a falu alapítását illetően, hogy a honfoglaló magyarokkal együtt érkező Volga vidéki (esetleg Kazár birodalomból származó) izmaeliták alapították.

Írásos adatok legkorábban a XIII. század végén említik a települést (1286), majd a XIV. században „egyházashelyként” a pápai tizedjegyzékekben fordul elő (1332-37). Ezek a dokumentumok Muhuraként, illetve Moharaként nevezik meg a falut. Kizárható, hogy a török hódoltság alatt ott székelő Mohora pasától kapta volna a nevét a község, mivel 1326-ban visegrádi okirat tanúskodik „Mohorai Miklós- fia” Makow mesterről, aki Anjou Károly király apródja volt. Zsigmond király az ellene lázadó országnagyokat, birtokosokat legyőzve bőkezűen jutalmazta híveit 1405-1409 között. Ekkor kapott jelentős birtokrészt Mohorán Kovári Pál nádori ítélőmester, majd a Vidfi család ősei nyertek tőle címerlevelet és birtokokat Felső-Mohora területén. Ezidőtájt Alsó-Mohora a Bak család birtokában volt. A török háborúk korában Mohora többször is leégett, a lakosság elmenekült. Az 1630-as években mint a hódoltsági terület községe három ház után volt köteles adót fizetni. A török uralom végén, az 1686-os Buda-ostrom során a falu teljesen elpusztult, egyetlen ház sem maradt épen, de 10 esztendő múlva, a század utolsó éveiben már 5 jobbágy háztartást, 22 zsellért írtak össze Mohorán, s további két évtized múlva, 1715-ben már 16 magyar és hat tót jobbágy háztartást, 22 zsellért írtak össze. A XVIII. Század derekától a Sréterek, majd az 1770-es évektől a Gáspár, Horváth, Havrothy, Majthényi, Tatay családok voltak jelentősebb birtokosok a faluban. 1799-ben ezt jegyezték fel a faluról: „Mohora. Elegyes magyar és tót falu Nógrád Vármegyében, földes Ura Majthéni Uraság, lakosai katolikusok, fekszik Gyarmathoz 1 órányira, határja közép termékenységgű, vagyonyjai meg lehetőséek.”

A XIX. századi földbirtokosok között Beniczky Sámuel udvari tanácsos, a kétszemélyes tábla bírása, majd leszármazottja Beniczky Antal voltak országos vagy megyei politizálás körében közismertek. Beniczky Antal körül működött a híres-hírhedt mohorai-gyarmati titkos „kolompár társaság”, „kolompéria”, amelyben az úri virtus kipróbálása mellett reformkori politizálás folyik. Beniczky Lajos a vármegye második alispánja lesz 1836-38 között.

1851: „Mohora, magyar-tót falu Nógrád vármegyében: 575 magyar kath., 233 evang., 1 óhitű, 13 zsidó lakossal. Kath. paroch. templom. Több csinos uriházak. Földe, rétje hasznos és elég, erdeje 2 darabban van. Földes urai Beniczky, Péchy, Plathy, stb. Utolsó posta Balassa-Gyarmat.”

A XIX. század híres „úrilakjai” köréből a Farkas Pál háza, a Mauks-kúria, a Rakovszky és Tolnay-ház, a Schindler-lak, a gróf Vay Gáborné várkastélyszerű udvarháza országos és térségi jelentőségű kultúrtörténeti emlékekkel, különleges műemléki értékekkel váltak híressé.

Mohorai látnivalók

Volt Zichy-Vay kastély

Műemléki szempontból talán legjelentősebb, leglátványosabb érték Mohorán a híres Vay-Zichy kastély, amely a XVIII. század elejéről származik, de sokak szerint akkor már az évtizedekkel korábban, a török által építtetett, majd elpusztult kastélyt építették újjá. Mindenesetre ez a kastély egyike a vidéki magyar kastély-építkezés legérdekesebb, legkülönösebb példáinak. Félholdat tartó, hagyma alakú tornyai messziről úgy hatnak, mintha turbánokat látnánk. Két saroktorony alatt a szobákban egy-egy bemélyített kő fürdőmedence van, amely szintén azt a hagyományt, hiedelmet erősíti, hogy egy török főúr építtette magának és háremhölgyeinek, ugyanakkor az is elképzelhető, hogy a hagymakupolák, a törökös fürdőmedence kialakítás pusztán a barokk korszak jellemző dívatjaként utánozták az oszmán eredetű építészeti motívumokat. Igen nagy kár, hogy a kastély udvari kapujának építményét, kerítéselemeit nem őrizték meg, mert ez az együttes a kis udvari porta épületével még karakterisztikusabbá tette a műemléket.

A Mauks-ház

A Mauks-házban, a mai patika épületében lakott Mauks Mátyás földbirtokos és főszolgabíró, akinek Mauks Ilona nevű leányát Mikszáth Kálmán regényes házasságkötésük után feleségül vette, majd elvált tőle, hogy két év múlva, most már sikeres „lánykéréssel”, újabb esküvővel (mohorai evangélikus templomban) maga mellé emelje a magyar történelmet, a magyar nyelvű irodalom örök emlékezetébe. A Mauks-ház kertjének két gesztenyefája alatt – az egyik fa emlékező táblával megjelölve ma is áll, - művek születtek és elbeszéléseket olvastak fel. A Mauks-házzal szemben áll a falu kultúrháza, az egykori Tolnay-kúria, amelyben a modern magyar színház egyik legeredetibb egyénisége, a kitűnő színművész, Tolnay Klári (született Tolnay Rózsika) élt, gyerekeskedett. A község római katolikus temploma 1903-ban épült.

A Kisboldog Asszony templom

Jeli Ferenc "Mohora története" című könyvéből: A falu római katolikus plébániája középkori eredetű. Szerepel az 1332-37-es pápai tizedjegyzékben. A Pázmány-féle összeírásban a nógrádi főesperesség plébániái között találjuk. A templom a török időkben romossá vált. 1686-ban elhagyottan csak a templom tornya meredezett romosan. Marcal filiája ebben az időben. A templomot 1703-ban újjáépítették. 1731-be síkmennyezetes templomról ír a Canonica Visitatio. 1772-ben állítják vissza a plébániáját és megkezdték az anyakönyvezést. II. József idejében kőkerítés övezte a templomot. 1902-ben építették a mai templomot (176 m²). A plébánia épülete 1912-ből való. A templom főoltárképe Pétert és Pált ábrázolja (a XIX. század vége). A középkori templom kőtöredékei a balassagyarmati múzeumba kerültek. Kis valószínűséggel román stílusú templom a mai mögött állt.

A római katolikus templom

Az evangélikus templom

A falu közepén álló kis evangélikus templom szintén irodalomtörténeti emlékhely, hiszen 1893 januárjában a fiatal pár itt fogadott másodszor örök hűséget egymásnak. Ennek emlékét a bejárat melletti emléktábla őrzi. A templomban megtekinthető az az oltárterítő, amelyet Ilonka saját kezűleg hímzett és házasságkötésük tanúja volt.

A Tolnay Klári emlékház

2000-ben nyitotta meg kapuit a Tolnay Klári Emlékház Mohorán, mely annak az emlékkiállításnak ad helyet, mely a Művésznő életútját bemutató fényképekből, személyes használati tárgyakból, családi ereklyékből, nagy sikert aratott színházi előadásokat idéző kosztümökből áll. Tolnay Klári első kiscipőjétől a legutolsó színpadi lábbelijén keresztül, 60 év feledhetetlen munkássága elevenedik meg a fényképeken. Kitüntetései között a két Kossuth-díj, érdemes és kiváló művész kitüntetés és a középkereszt is látható. A kiállított színpadi ruhák között szerepel a „Katyi ruha”, „Blanche pongyolája”, „Nóra” és „Maude” kosztümjei. A Tolnay család 125 éves zongorája ugyancsak megtekinthető az Emlékházban. A kiállítás alapja a művésszé válás és a művészetteremtés folyamatát rögzítő több mint 300 fényképfelvétel, melyek még plasztikusabbá, élőbbé teszik a tárlat tárgyait. A kiállítását, mely hűen reprezentálja egy fantasztikus és őszinte művészi életút pillanatait. Képek és tárgyak így válnak jelképpé, az értékmegőrzés jelképévé.

A Tolnay Klári emlékház

Mohorai hírességek

Dénes Leó polgármester Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1897. V. 16. Halálóási hely Bp. Halálóás ideje 1977. XI. 11.

Farkas Pál gimnáziumi tanár Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1882. III. 23.

A falu kulturális örökségéhez, jó híréhez kapcsolódik az a folklór hagyomány, népdalkincs, viseletgazdagság, amelyet a Mohorán 1881-ben született Farkas Pál tanár-költő örökített meg a XX. század eleji híres Borovszky-féle megyemonográfiában. A XIX. Század végének kapitalizálódó földbirtokain élő szegények, cselédek, napszámosok körében igen sok szép népballada, népdal, mese öröklődött nemzedékről nemzedékre. A százéves hagyományt egészen a legutóbbi évekig együtt ápolta Mohora és a közeli Magyaránáador lakossága: a híres-nevezetes Mohora-Magyaránáadori Pávakör 1992-ben kiváló és ezüst minősítéseket szerzett az észak-magyarországi, gyöngyösi fesztiválokon a „Palóc lakodalmás” színpadi változatával, és ma is együtt énekelnek a két falu asszonyai, fiataljai.

Fáy Aladár orvos, államtitkár Nemesség fáji Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1864. III. 1. Halálóási hely Bp. Halálóás ideje 1944. I. 27.

Kacs kovics Dénes főszolgabíró Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1804. Halálóási hely Sőj Halálóás ideje 1887. II. 23.

Kacs kovics Károly törvényszéki ülnök, költő, országgyűlési követ Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1799. IV. 11. Halálóási hely Balassagyarmat Halálóás ideje 1880. IV. 3.

Kacs kovics Lajos törvényszéki bíró, országgyűlési képviselő, pedagógiai szakíró Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1806. V. 29. Halálóási hely Sőj puszta Halálóás ideje 1891. XII. 9.

Madura László orvos Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1929. II. 20.

Mauks Ilona postahivatali igazgató, emlékiratíró Nemesség farkasfalvi Asszonynév Mikszáth Kálmánné Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1853. VIII. 18. Halálózási hely Bp. Halálózás ideje 1926. V. 24. s

Plachy Tamás ügyész, országgyűlési képviselő Nemesség nemesvarbóki Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1821. Halálózási hely Bp. Halálózás ideje 1890. III. 3.

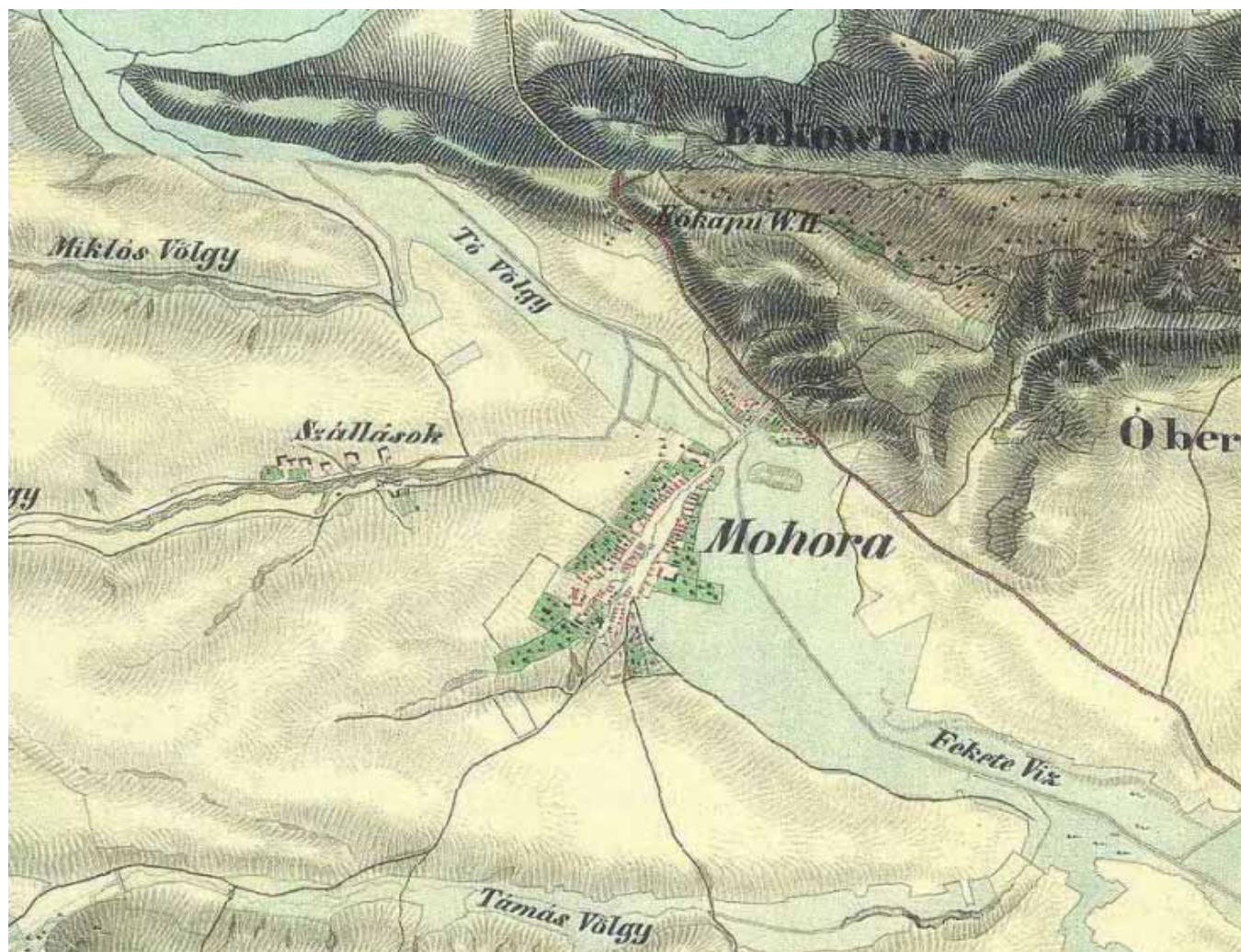
Plachy Zsigmond megyei főügyész Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1839.

Pongrácz Júlia apáca, iskolaigazgató Nemesség szentmiklósi és óvári br. Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1845. X. 30. Halálózási hely Pomáz Halálózás ideje 1928.

Pongrácz Vince alezredes Nemesség szentmiklósi és óvári br. Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1846. X. 6. Halálózási hely Bp. Halálózás ideje 1900. V. 19.

Pongrácz Emil közigazgatási bíró, pénzügyi szakember, főrend, utazó, író Névvariáns Pongrácz Nemesség szentmiklósi és óvári br. Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1842. II. 13. Halálózási hely Bp. Halálózás ideje 1886. II. 11.

Zubovits Kornélia orvos Születési hely Mohora, Nógrád vm. Születés ideje 1933. XI. 24.

Nógrádkövesd történetéhez

Nógrádkövesd címere

Kövesd 1914-ig a sziráki járáshoz tartozott. Az „évszázadok” alatt a község neve változott. 1905-ig csak Kövesdként szerepel. Nógrád vármegye hivatalos lapjának 1905. 06. 01. XXXIV. évfolyam 23. számának 252. bekezdése alapján: „Kövesd község nevét az országos községi törzskönyvbizottság Szandakövesdre kívánta megváltoztatni. A község azonban a határán keresztül folyó patak után a Galgakövesd nevet választotta. Minthogy a község a Szandai vártól igen messze fekszik (kb. 7 km-re), a törvényhatóság a község földrajzi fekvésének megfelelőbb Galgakövesd nevet ugyan nem kifogásolja, tekintettel azonban arra, hogy e nevet a nagyközönség írásban a leveleken szokásos módon G.kövesdre rövidíténé, mi által az könnyen, téveszteniék össze Garamkövesd község nevével, a Nógrád jelző használatához kivételesen hozzájárul, s így a Nógrádkövesd nevet hozza javaslatba.”

A település őskorának emlékei az újabb kőkorig nyúlnak vissza. A falu határában megtalált andezit kőszerszámok tanúskodnak minderről. Kövesdet említi a váci káptalan 1271-évi bizonyáglevelé, ahol később kisebb templomot építettek. A templom köré temetkeztek; a sírok kelet felé néztek. A török hódoltság idején lakatlanná vált. 1715-ben 9 magyar és 4 tót háztartás szerepelt az összeírásokban. 1720-ban nemes községként említik. 1740-ben az Egry család, 1770-ben Okolicsányi József, Balogh István, Géczi György, Pongrácz József, Bene Benedek és özvegy Rákócziné voltak a település földesurai.

A faluról a legkorábbi írásos feljegyzések 1559-ből, 1562-ből, 1580-ból, és 1590-ből származnak. Ezek mind török adóösszeírások adatai. Valószínűleg a törökök túlzott erőszakossága és adóztatása miatt a falu lakói elhagyták a települést, ezáltal Kövesd elnéptelenedett. Ezután már csak a Rákóczi szabadságharc idején 1710-ben található feljegyzés, mely szerint a kuruc sereg Balogh Ádám vezetésével a lakatlan Kövesden haladt keresztül Romhány felé. A kuruc sereg vereséget szenvedett a Romhányi-csatában.

Az 1711. évi Canonica Visitatio szerint a kis templomnak csak a romjai voltak meg. 1715-ben 9 magyar és 4 tót háztartással szerepel Kövesd az összeírásban. 1720-ban viszont nemes községként, adóköteles háztartások nélkül szerepelt a település egy összeírásban.

1746-ban Radványi Antal földesúr kőből és téglából készült, barokk stílusjegyeket hordozó haranglábat emeltetett (feltehetőleg az előző templom helyén). Dél-Kelet felé néző bejárata kosáríves volt, egyemeletes, mind a négy oldalon félköríves, homorítottan rézűs ablaknyílásokkal. Kialakítása közel megegyezik a Szécsénkén találhatóval. Szent Mihály tiszteletére ajánlották a haranglábat. A harangláb mellé később egy iskolaterem épült.

Az I. katonai felmérés térképén

Az 1800-as évek elején a falu lakossága jelentősen megnőtt, erre utal az 1828-as adóösszeírás, melynek adatai alapján megtudhatjuk, hogy ekkor a faluban 426 fő élt.

Ebben az időben - a legöregebbek szerint - a lakosság szlovákul beszélt.

Az 1848/49-es események idejéből mindössze annyit sikerült kideríteni, hogy két honvéd vett részt a szabadságharcban a faluból, de már az ő sorsuk is homályban maradt. Az eseményeket követően a robot eltörlésének öröme az, amely valamelyik elbeszélő emlékében még fennmaradt.

A kiegyezést követően (tagosítás) a faluban több földbirtokos is volt. Az ő tulajdonukban volt a földek mintegy 65-70 %-a és a csak a maradék 30 % jutott a jobbágyságnak. A birtokok Stefanides - feltehetően osztrák származású - Marsóski, továbbá Prónai, Huszár és Jeszenszky báró tulajdonában voltak. A szegényebbek az uraságoknál, mint cselédek szolgáltak

1902-ben Báró Jeszenszky bérlője Müller Lajos volt. Sok üres és parlagon lévő földet megműveltetett, és erdőket irtatott ki. A faluhoz tartozott még az ún. Kristóf major (Hováth tanya, most Forvenc puszta), László major (Huszár tanya, most Világos puszta) és a Malom telep, ahol szívógázmotoros vámörlo malom működött. 1890-ben a váci püspök támogatásával közadakozás útján a harangláb és az iskola terem mellé újonnan kőből készült keresztet állítottak a hívek Paróczi Ignác bíró javaslatára, melyet szeptember 29-én szenteltek fel.

Kövesd fejlődésében jelentős változást jelentett, hogy 1896. szeptember 8-án átadták a forgalomnak az Aszód-Losonc vasútvonalat és a helyi vasútállomást. A vasútvonal és a helyi vasútállomás megépítésére kisajátítással igénybe vették a kövesdi hitközség földterületét is

1900-ban a faluban 457 fő élt, ebből 396 fő katolikus, 35 fő evangélikus, 10 fő református és izraelita (zsidó) 16 fő. Géczi Antal helyi lakos 1904-ben Kövesden a Becske felé vezető út mellett, kő alapon téglából épült, oszlopban álló Szűz Mária szobrot emelt. A fenntartási költségek fedezésére 30 koronát fizetett be az Ajtatos alapítványnak, a Kegyesalapítványok váci központi pénztárához. 1906. november 28-án id. Knyazoviczky János a kövesdi temetőbe emeltetett kőkeresztet.

1914-ig nem sokat változott a viselet a faluban, a férfiak még mindig bő ingben, és házilag szőtt nadrágban jártak, amelynek az alja rojtzott volt. A bocskor viseletét azonban egyre inkább a csizma váltotta fel. Fokost is szerettek maguknál hordani, különösen ünnepélyes alkalmakkor.

Ha lakodalom volt a faluban, a vőfélyek lóháton mentek fokossal a kezükben. Az asszonyok ruházata már díszesebb volt. Félinget hordtak, amit házilag szőttek, sok, színes díszített szoknyát és pruszlikot. Főkötőt is viseltek az asszonyok, de a lányok általában kendőt viseltek főkötő helyett. Télen ködmönt viseltek. A lábukon az asszonyok és lányok is piros csizmát viseltek, valószínűleg innen ered a fennmaradt népdal is. A férfiak télen szűrben és bundában jártak.

Az I. Világháború a falu életére nagy hatással volt, gazdasági és politikai téren is. A háború miatt munkaerőhiány lépett fel, sok volt a meg nem művelt föld, így sok családnál nagy volt a nélkülözés.

Ugyanakkor voltak olyanok is, akik mások nehéz helyzetét kihasználva jutottak előbbre, meggazdagodtak. A háború miatt sokan el is költöztek a szülőföldjükről.

A szentélybe Báró Barcza Györgyné (szül. Báró Jeszenszky Alexa) másoltatta Olaszországban a Szent Mihály főangyalt ábrázoló képet, amelyet a templomban oltárképül állítottak a hívek. Báró Barcza Györgyné háromszobás szolgálati lakást is adományozott az egyházközségnek. Ebben az időben elkészültek a római katolikus templom építési tervei is. Kiss László adminisztrátor súlyos idegi betegsége miatt azonban nem foglalkozott az építkezéssel, annak ellenére sem, hogy a hívek a szükséges követ is leszállították az építkezés helyszínére.

A Barcza-féle kastély

A község szívében található a Barcza-kastély, melynek parkja természetvédelmi terület. Úgy tartják, hogy a kastély egyik tulajdonosa volt egy angol nagykövet. Valószínűleg Barcza Györgyről lehet szó, akiről hosszan megemlékezik az 1978-ban megjelent dokumentumkötet a Magyar-brit titkos tárgyalásokról a háború alatt. Mindez az 1940-es években történt. A sziráki születésű Horváth Ferencné Kaluzsa Julianna egyike azoknak, akik a kastélyban szolgáltak. Ő így emlékezett a kastély lakóiról: „Itt elsősorban Barcza felesége élt, a követ ritkán fordult meg Kövesden, tulajdonképpen válás nélkül külön éltek.”

Barcza Györgyről (Nagyabonyi Barcza Györgynek is hívták) annyit lehetett még megtudni, hogy 1888-ban született, titkos tanácsos, kamarás volt, valamint rendkívüli követ. 1939-ben meghatalmazott miniszter lett, a Máltai Lovagrend tisztje. A kastély körül létesített parkban, a fák alatt található egy hasított kőtömb.

Nógrádkövesdi hírességek

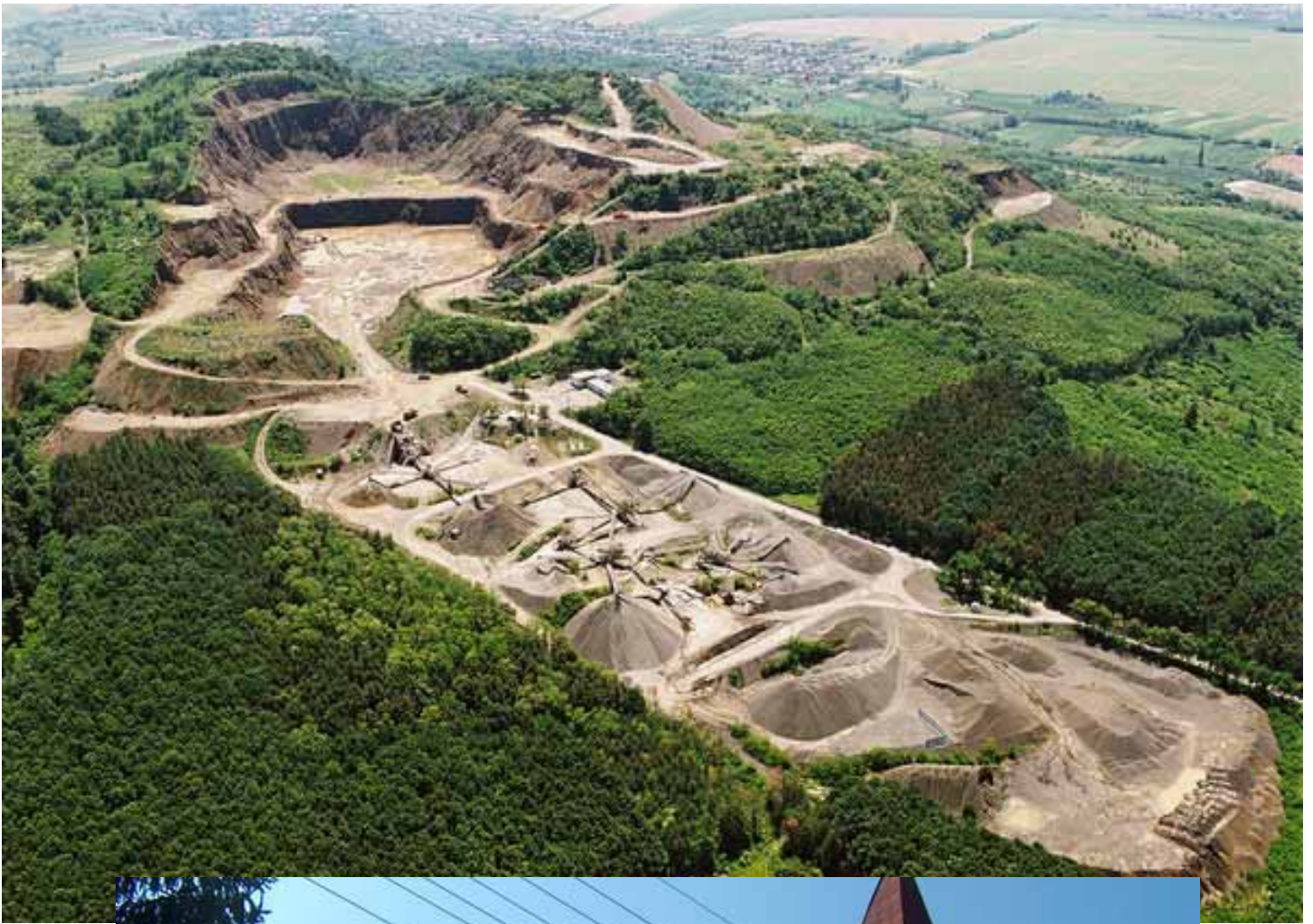
Jeszenszky László főszolgabíró Nemesség nagyjeszeni br. Születési hely Nógrádkövesd, Nógrád vm. Születés ideje 1887. IV. 12. Halálzási hely Rawa-Ruska, Galícia Halálzási ideje 1915. XI. 4.

Klánik László tanítójelölt Születési hely Nógrádkövesd, Nógrád vm. Születés ideje 1901. VIII. 4.

Kohut Adorján gazdálkodó, országgyűlési képviselő, lótenyésztő Nemesség kohári Születési hely Nógrádkövesd, Nógrád vm. Születés ideje 1886.

Jeszenszky Sándor felsőházi tag Nemesség nagyjeszeni br. Születési hely Alsóhídvéd, Tolna vm. Születés ideje 1857. III. 11. Halálzási hely Nógrádkövesd Halálzási ideje 1936. VII. 2.

KONTRA MARIKA SZVÍTA

Közeleg a Húsvét napja

Közeleg a Húsvét napja,
s a falu apraja - nagyja,
mind a lányok, kicsik, s nagyok,
öregék és fiatalok,
csak a locsolókat várják,
szívük kapuját kitarják.
Sárgán virít már a somfa,
Illatozik a főtt sonka,
Vázában a szentelt barka,
Piros tojás a kosárba.
Bokor alatt kis nyúl ül,
Még a fű is kizöldül,
A tavasz is megjött végre!
Meglöcsölhatsz kis legényke!

CSAPÓ LAJOS

Oda hol a..

Odalenn a Duna partján,
Hol az öböl vize hallgat,
Ott, ahol a füzek alján
Nyugta van a halnak, -
Áll egy ócska halászkunyhó,
Régen nincs lakója, -
Hacsak nem egy bent megbújó,
Kicsi borz vagy róka.
Nincs ajtaja, nincs ablaka,
Folyondár benőtte,
Kidőlt már az egyik fala,
Ott hever előtte.
Kerítés nincs, nem is volt talán,
Padlásán fészkel a kuvik,
Porfű nő az udvarán,
S beszakadt fenékkal hasal egy ladik.

- Oda, - hol a Duna partján,
Hol az öböl vize hallgat,
Oda, - hol a füzek alján,
Nyugta van a halnak
Odavágyom e kis tisztásra,
E mozdulatlan csendbe,
Leülni a kútkávéra,
Némán, - elmerengve

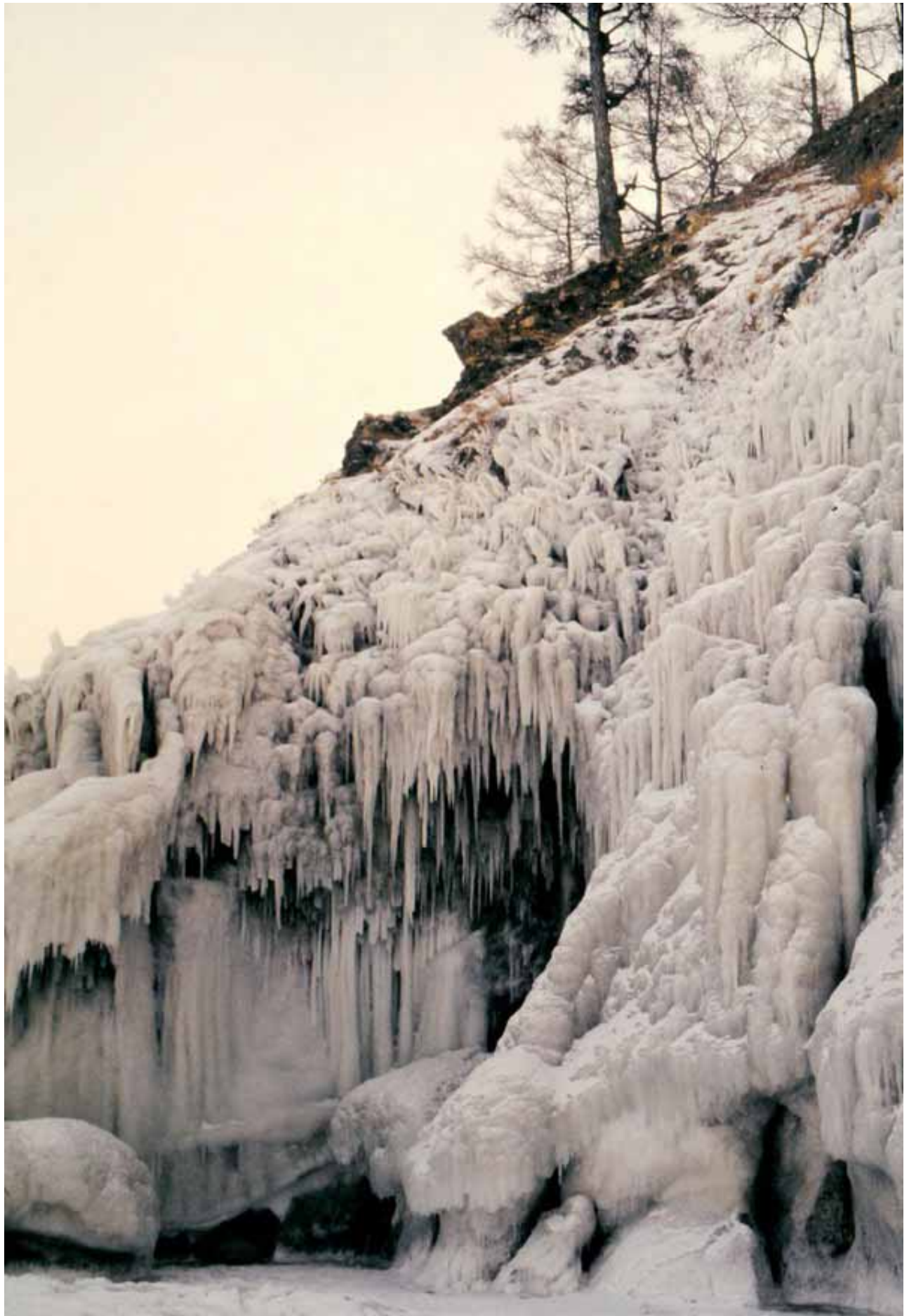
CSÁKY KÁROLY

Új fohász

Atyám,
adj fiad
koronájából
néhány töviset
nekem,
biztosan megér-
demelem.

Atyám,
egyetlen csillagom
tedd a
glória
pere-
mére,
hogy
legyenek áldottak
a mi gyermekeink is,
s hadd bűnhődjünk
mi helyettük
minden bűnbeesésért,
ha te
úgy
akarod.

2010. 3. 2.-28.

MÓRITZ MÁTYÁS

A jó pásztor

Az alkalmi költő nem tehetett mást, bosszúsan a levegőbe csapott, majd az üres és lyukas zsebeit tapogatta a kis szatócsbolt előtt. Most mi a fenét fog vacsorázni, és főleg miből. A kinél kérdést már fel sem tette magának, hiszen felesége elhagyta. De hogy miért, és hogy kiért, azt most hagyjuk is. Alkalmi munkából tengődött, és kapott is egy-pár forintot egy vagonkirakás után, de a pénzt persze barátaira, és itálra költötte. Így hát rághatta a cserepes szája szélét, és meg kellett volna békélnie a gondolatokkal, hogy éhesen lesz kénytelen elaludni. De nem nyugodott bele a gondolatba, és hosszasan káromkodott, leátkozva a csillagokat is az égről. Egy idős hölgy csak foszlányokat hallott ugyan kirohanásából, a többek között Istenhez címzett szavaiból, de így is beleborzongott, olyan rettenetes szavakat használt. A végén oda lyukadt ki, ahová mindig: legalább egy talponállót találna, ahol jól leihatná magát.

Már szinte érezni vélte a torkában, a szájüregében, a nyálkahártyájában a száraz és égető érzést. Ahogy a nyála összeállóbb, nyúlósabb lesz, ahogy a beszéd is a nehezeire esik majd. Később talán a nyelés is nehéz lesz, ahogy a torka nyálkahártyája pirossá válik. Talán az érlökés is megszorodik, és minden elválasztás lelassul. A szemei szárazak, és égetően pirosak lesznek, a vizelete kevés és sötétpiros, a bélsara kevés és kökemény. Az idegrendszere ingerlékenysége is fokozódik, és általános gyengeség lesz úrrá rajta. A lélegzése szaporább lesz. Majd jön a láz, az öntudatvesztés, és a kínos halál.

Ezért hát pénzt kell szereznie, ha tisztességtelen módon is. Persze, ki mondaná meg, hogy mi a tisztességtelen, és nem erkölcsös emberhez való cselekedett, és éppen itt, a Józsefváros szívében, amit úgy érzett, akár csak az ő szívét, régen kitépték. Első gondolata az volt, hogy nemes egyszerűséggel kizsebel, és meglop valakit. Meg is akadt a szeme egy furcsa alakon, aki ott állt tőle alig tíz méterre, a villanyoszlopnak támaszkodva. A semmiből keveredhetett eléje, mert az előbb híre-hamva sem volt, és sehol nem akadt egy fa, vagy bokor, ami mögé elbújhatott volna. Meg amúgy is: miért tette volna? Az alkalmi költőt az sem érdekelte, hogy nagy zsákmányra nemigen számíthat, ha csak azt nézzük, hogy az alak kabátja még az övénel is rongyosabb volt, a nálánál is öregebb arcot pedig az övénel is több napos borosta éktelenítette. Elhanyagolt volt, és messziről lehetett érezni, hogy napok óta nem mosakodott.

Lehet hogy egy kukázó a sok közül, csak az a rejtély, hogy miért ette a fene arra a környékre, ahol se közel, se távol egy fia szemetest sem találni. A kukásautók meg amúgy is, a tegnapi napon szállították el az elmúlt héten felgyülemlett hulladékok nagy részét. Több napos késéssel, hiszen a kukásautósok féltek, és erre minden okuk meg is volt, amióta egyik kollégájukat, egy sofőrt, nemes egyszerűséggel lefejték, miután egy erőszakos manőverrel megállásra kényszerítették. A sofőr ijedtében, reflexszerűen is a fékbe taposott, hogy össze ne ütközzön az elé vágó járművel, ezért megállás után kiszállt, hogy kérdőre vonja az autóst, hogy mégis mit képzél. Az autó sofőrjétől persze nem kapott választ, de nem is volt mire, hiszen még fel sem tehetta a kérdését, az máris lefejtette, majd elhajtott. Talán haragudhatott a kukásra, aki a legutóbbi lomtalanítás alkalmával túl hamar szállította el az autó sofőrjének olyan drága holmikat a felségterületéről. Talán meg meggondolatlan volt, vagy túlbuzgó, vagy talán mert még újonc volt, aki nem tudta mi a dörgés, hogy kitől és miért is kellene tartania, ha nem egyenesen rettegnie.

Az alkalmi költő annyira elkalandozott, hogy csak pár másodperc késéssel vette észre a tagbaszakadt idegen csúfondáros mosolyát, amivel őt, csak is őt illette. A szeme huncutul villant, amennyire a borgóztól persze ki lehetett venni. Egy ideig farkasszemet néztek, aztán az alkalmi költő rántott egyet a vállán. Magában persze az anyjába küldte az ürgét. Már meg is gondolta magát, és eszébe sem jutott kiforgatni az ipsét a feltehetően egy fél zsömlére sem elég vagyonából, és tovább is ment volna, de az alkesz utána szólt: -Na mi van haver? Talán éhesek vagyunk? -Az alkalmi költő alapján véve jámbor ember volt, vagyis ő maga saját magáról így vélekedett. Aki meg nem értett vele egyet, azt általában felképelte, mint aki nem árt szándékosan a légynek sem. Az öreg csavargót se akarta szó nélkül faképnél hagyni. -Hogy a francba ne lennék éhes. Idáig melóztam, aztán persze ittam egy keveset, és most meg a farkaséhség kínoz. Valami kaját, valami harapni valót akartam venni. Akármit. De honnan veszi hogy az éhség gyötör?

-Tegezz nyugodtan, én vagyok az idősebb. Mit akartál venni?

-Nem is tudom. Talán egy fél kiló kenyeret.

Meg persze felvágottat, hiszen otthon nincs hozzá semmi. Na persze nem hogy kenyere, és felvágottja nem volt, de jobban belegondolva, nem volt neki az égvilágon semmije. Még egy valamire való barátóje sem. Volt persze egy elfuserált házassága, és egy csélcsep felesége, aki a legjobb barátjával csalta meg. Az már csak hab a tortán, hogy az egykor volt feleségét meg ő szerette el egy másik barátjától. Egyszer el is vitte egy irodalmi délutánra. Hadd művelődjék a kedves, és ha másért nem, hát legalább azért legyen büszke rá, hogy valamihez azért az ő foltozott nadrágú, műbőr cipőjű, őszülő és kócos, cigaretta és párlat szagú, viaszpecsétes kabátban járó drágája is ért, ha csak egy keveset is. El is tűnődött hogy hányadik felolvasása lehetett ez, talán a századik is, ha nem a százötvenedik, két és fél évtized óta, amit egyszer robotnak nevezett, máskor kötelességnek. Valójában ez volt az élete értelme, kielégülése, ünnepnapja, az úgynevezett dicsőség.

A barát persze kiszimatolta, hogy hol is tengeti az idejét az ő lapos mellű, horpadt tomporú felesége, és rá is hozta a frászt, mind az irodalmi kör tagjaira, mind a szerény számú közönségre, és még egy kis verekedést is prezentált a nagyjérdeműnek, hogy az irodalom mellé az életet is behozza a népművészeti holmikkal díszített terembe.

Az alkalmi költő azóta ritkán jár ilyen összejövetelekre, és ha verset ír, akkor is csak egy átlagos nőről álmodik, aki megszolgált a személyes boldogságra való jogot. Aki már megértette, hogy mire van szüksége: esztelen, örült szerelemre, zokogással, csokrokkel, éjféle telefonhívásokkal, éjszakai taxikereséssel, sorsszerű akadályokkal, hűtlenséggel és megbocsátással. Akinek létszüksége az állatias szenvedély, a fellángolásokkal teli sötét, szeles éjszakák. Az arcát hamvasnak képzelte el és csinosnak, szemöldökét dúsnak, haját feketének, egyenesnek, hosszúnak, amely mélyen a homlokára omlana, hátul pedig kontyba lenne fogva.

De most inkább a szomszédjaira gondolt, akiknek még a nevét sem tudta, és akiktől nem is kérhetett semmit. Felőlük egész éjjel rághatná a falat, mert éhesen amúgy sem tudna aludni. A gyomorfekélye már alapjáratban is úgy fáj, hogy úgy érezte, záros határidőn belül beledöglük. Ha meg nem a gyomorhajába pusztul bele, akkor a sok kusza gondolatba, amelyek nem hagytak nyugtot neki.

Hogy miért tart ott ahol, hogy mi lett volna ha nem zavarja el otthonról az anyja, ha nem rajta tölti ki a mérgét és a tehetetlenségét az apja, ha nem a drágalátos hűgát istenítették volna a rokonok, ha nem kerül annak idején az utcára, hogy aztán a bíróságon át egyenes út vezessen a dutyiba. Lehet hogy nem váltotta volna meg ezt a veszett nagy világot, de az is biztos, és erre mérget is venne, (ahogy vett is, nem egy alkalommal, hogy hónapokra kivonja magát a forgalomból) hogy nem a szeméttelenen, és nem egy ócska kalyibában kéne meghúzni magát. Lenne egy rendes, ha nem is jól fizető melója, egy rendes családja.

Mint mindenki, úgy Ő is ábrándozott már arról, hogy valamikor boldog lesz. És hogy mit képzelt el ilyenkor? Többnyire valami állandót, szilárdat, és tartósat. Például egy kastélyt a tenger partján, kertet és csöndet körötte, egy nőt, gyermekeket, családot, esetleg pénzt vagy dicsőséget. Persze olvasmányjaiból tudta, hogy mindezek csacsiságok. Az ilyen képek gyermekkorunkban jelennek meg előttünk, mikor a kastélynak nincs tervrajza, átírási költsége, adóalapja. A nő, akit magunk elé festünk, testtelen és lélektelen, nem is vagyunk vele semmiféle viszonyban. A gyermekek, akiket álmodunk, sohase kapják meg a kanyarót, és sohase hoznak haza rossz bizonyítványt. A dicsőségről pedig nem merjük megállapítani, hogy a valóságban nagyjából a kiadókkal való tárgyalásokból áll, melyek annyira fölizgatnak bennünket, hogy később ebédelni sem tudunk.

Persze sokszor álmodozott a világvégéről is. Évenként ötször-hatszor véget vet a világnak álmában, megsemmisítve a földbolygót, mint azokat a homokgombócokat és sárkupacokat, melyeket gyermekkorában gyúrt a tóparton, hogy aztán egy vonalzóval kegyetlenül kettévágja. Úgy látszik, erre szüksége van. Csodálatos, boldog rombolást végzett ilyenkor. Egyszerre eltűnik mindenki és minden, s velük együtt ő is. El is hitette magával, hogy van ebben valami vigasztaló, hiszen a halál legkevésbé fájdalmas fajtájának gondolta azt, ha senki és semmi sem marad utána, amit irigyelhetnénk, még az utókor is vele omlik össze, mely emlegethetné, többek között költő barátai, akik siratóverseket írhatnának róla, és bizonyos nyájas kárörömmel veregethetnék meg szegény hullájának vállát.

-Nesze! -mondta az idegen, és a háta mögül, a nagy bűdös semmiből egy két kilós veknit varázsolt elő. Ez elég lesz egy darabig. Talán tovább is mint gondolnád. De úgy vigyázz, hogy nem lesz több alkalom, hogy segíték rajtad. Kóstold meg. Jól fog esni.

Az alkalmi költő nem kérte ugyan magát, de azért bizonytalan volt a mozdulata, amivel megfogta a veknit.

Letört egy darabkát, és a szájába tömte. Nem is emlékezett, hogy mikor evett ilyen finomat. A kenyér puha volt, langyos, és foszlós. Még a kolbász sem hiányzott hozzá. Meg is köszönte volna az öreg szívességét, de az a legnagyobb döbbenetére eltűnt, mint a kámfor.

A kenyér nagyon jólesett és a gyomorfájása is elmúlt tőle. Eszegetni kezdte, gondolván, olyan mindegy, hogy az úton fogyasztja el, vagy otthon. Lassan lépkedett, volt ideje bőven, egy-két napig most nem kell menni melózni, mert nincs hova. Ha valami mégis adódna, a srácok majd szólnak.

Befalta azt, ami a kezében volt és még egy hatalmas adagot leszakított. Tulajdonképpen már nem is érzett éhséget, csak a kenyér különlegesen jó ízét élvezte. Amikor újabb darabot tört magának, akkor érte az igazi meglepetés:

A kenyér ugyanakkora volt, ahogyan az ember átnyújtotta, egy morzsányival sem lett kevesebb, pedig legalább a felének hiányoznia kellett volna. Legalább másfél kiló kolbász ízű kenyeret habzolt be. Kutya baja nem volt, viszont annál szomjasabb lett. Pénze persze továbbra sem volt, ezért úgy gondolta, a csodát, ami megtörtént vele, megosztja mással is. Pénzért fogja mutogatni főnek-fának az ő csodakenyerét. De nem is. Inkább túlad rajta, és lehetőleg minél hamarabb, mert előbb mint utóbb úgyis ellopják tőle. Túl is adott rajta, és a pénzt el is itta. Viszont veszettül meg is éhezett. Az öreget hiába kereste, hogy adjon már neki még egy veknit, vagy legalább egy flaskát, ami sohasem ürül ki.

Gondolta, hogy benéz a plébániára, hátha ott húzta meg magát a nagy hidegben. De sem az öreget, se senkit nem talált a teremben. Hátat is fordított volna, de eszébe jutott, hogy ha már itt jár, életében talán először és utoljára, hát eltulajdonít ezt-azt. Rögtön neki is esett egy táblafestménynek, és egy szatyorba dugdosta a mögötte talált kegytárgyakat. Ha már lúd, legyen kövér alapon még az oltáriszentséget is.

Ugyan ki a fenének fog fájni a jó pásztort ábrázoló oltárkép, meg amúgy is: ez a szentély sem fog itt állni örökké, hiszen a világon minden mulandó. A lopás legfeljebb majd megtanítja a közösséget, hogy jobban oda kell figyelniük egymásra, és hogy jobban össze kell tartaniuk. Ugyan mi a fenéért búsulnának, hiszen a földön mindent csak kölcsön kapunk és az Úr dönti el, mikor kell azt visszaadni.

A nyomozás felettébb gyorsan lezajlott, köszönhetően a rendőrkapitányság bűnüldözési alosztályának. Elemezték a helyszínről begyűjtött információkat, megfigyelték az orgazdákat és a józsefvárosi piacot, ahol fel is tűntek az ellopott műtárgyak. A helyszínelés során sikerült ujjlenyomatokat is rögzíteniük, bár erre nem is lett volna szükség, hiszen az alkalmi költő a nagy ráamolás során a szatyrából több paksaméta verset és prózai írást is félrehajított, hogy helyet csináljon a zsákmánynak. Hamar a nyomára is akadtak, és kérdezniük sem kellett. Bevallott mindent, azt is hogy nem volt társa, hogy egyedül terelve ki a tettét, ha nem is előre, ahogy azt is, hogy nem megrendelésre dolgozott. Mivel már szerepelt a bűnügyi nyilvántartásban, mivel az általa okozott kár több mint másfél millió forint volt, szép kis börtönbüntetés várt rá. A cellában hosszú csönd telepedett rá napról-napra. Már visszavágyott a korábban olyan barátságatlannak tartott környékre, aminél azt hitte, nincs is félelmetesebb. Valahol messze egy kutya ugatott. A cella ablakában egy villanyoszlopot bámult, amely úgy meredt a sötétszürke égre, mint egy bitófa. Az ajtón betolt, vagy inkább bedobott kenyérből tört egy jókora darabot, és nagy falatokban enni kezdte. A vekniből hiányzott a letört rész. Majd végigheveredett az ágyon. Erősen könnyezni kezdett és pislogni. Elfordult, és a plafont bámulta, hogy a könnyei visszafelé folyjanak.

BALOG ISTVÁN

TERMÉSZETISMERETI ROVAT – 2010. ÁPRILIS

Tavasza lett a hosszú és csodálatos tél után. Vélhetően ugyanolyan szép lesz a tavaszunk, mint a télünk volt. Robbanásszerűen ébred a természet, ennek számtalan jelét mutatva. S természetet nem járók, a csupán gépkocsiban ülők is e jelek sorát tapasztalhatják. Lassan túl vagyunk a varangyok nagy vonulásán a telelőhelyeikről a vizek, az utódok biztosításának helyei irányába. Sajnos megszámlálhatatlan elgázolt tetem jelezte az utakon sikertelen vállalkozásukat. Ismét csupán kérem szeretném a gépkocsivezetőket a figyelmes, előrettekintő vezetésre, hiszen sok esetben elég lenne, ha levennék lábunkat a gázpedálról, nem kell veszélyes manőverekbe bocsátkoznunk, hogy elkerüljük egy-egy állat eltaposását. Nemsoká jön néhol pl. az éti csigák kisebb inváziója, a szalamandrák mozgolódása, ők pedig ugye nem azok a fürge állatkák, akik a kerekek alá ugrálnak. A sünök az utak mellékének állandó lakói, az emlősök közül közülük esik a legtöbb áldozat – nem érdemlik ezt a sorsot, mint ahogy a többi állat sem.

Legyünk rájuk tekintettel és figyelemmel, legyen bennünk az a belső igény, hogy nem sietünk mindenáron, más élőlények kárára. Védjük az állatvilágot ezzel az egyszerű és kézenfekvő módon is és tettünk egy keveset.

Most viszont visszatekintünk a télre, fiatalkorom egy kedves Maupassant novellájával, ezzel is színesítve a rovat kínálatát.

GUY DE MAUPASSANT

Szerelem

NÉHÁNY OLDAL EGY VADÁSZ NAPLÓJÁBÓL

AMOUR

TROIS PAGES DU LIVRE D'UN CHASSEUR

Napilapom hírei közt éppen most olvastam egy szerelmi drámáról. A férfi megölte a nőt, azután öngyilkos lett, tehát szerette őt. Nem érdekel ki volt a férfi és ki a nő. Csak a szerelmük érdekel, és nem azért, mert meghat, vagy megdöbbsent, vagy mert felizgat és elgondolkodtat, de azért, mert felidéz egy emléket ifjúságomból, egy különös vadászemléket, amikor megjelent előttem a Szerelem, egészen úgy, mint az első keresztények előtt az égbolton a kereszt.

Az ősemler ösztöneivel és érzékeivel születtem, ezekkel keveredtek el civilizált énem gondolatai és érzései. Szenvedélyesen szeretek vadászni, de a vérző állat, a bevérzett tollak, kezemen a vér úgy összeszorítja szívemet, hogy majdnem elájulok.

Abban az évben – már az utolsó őszi napokban – egyszerre hidegre fordult az idő, egyik unokabátyám, Karl de Rauville meghívott: menjek vele vadkacsázni a hajnali nádasba.

Unokabátyán negyvenéves, kedélyes cimbor, rőt hajú, izmos és torzonborz, amolyan vidéki nemes, kedves vadember, vidám lélek. Megvan benne az a gall szellemesség, ami kellemessé teszi a közepszerűséget. Kastélya inkább tanyai ház, tág völgyben, folyó közelében. A dombokon jobbról-balról erdők sötétlettek, öreg erdők, földesurak erdei: idős, hatalmas fákat őriztek, Franciaországnak ezen a részén itt tanyáztak a legritkább vadmadarak. Olykor sasokat is ejtettek erre, és azok a vándormadarak, melyek jóformán mindig elkerülnek túl népes tájainkat, csaknem mindig leszálltak ide, az évszázados sűrűségbe, mintha ismerték vagy megismerték volna a régmúlt idők erdeinek kis darabját, mely csak azért maradt meg, hogy tanyájuk legyen rövid éjszakai pihenőiken.

A völgy hatalmas legelőit hatalmas vizesárkok szántották át, és sövények választották el egymástól, a partok közé szorított folyó távolabb hatalmas mocsárba terült szét. Ennél a mocsárnál csodálatosabb vadászterületet soha nem láttam, lekötötte unokabátyám minden gondolatát – úgy ápolta, mint egy parkot. Hatalmas nádrengeteg borította az ingoványt: élt, zúgott, nyugtalanodott, a nádba keskeny utakat hasítottak, itt rudakkal lökték előre a lapos csónakokat, csendesen siklottak a holt vízben, súrolták a nádat, közeledtükre villámgyors halak menekültek a sás közé, a vízityúk meg hirtelen alámerültek, hegyes fekete fejük a következő pillanatban már sehol nem volt.

Szeretem, imádom a vizet: a tengert (bármilyen nagy is és nyugtalan, és soha nem teheted magadévá!), a folyókat, melyek olyan szépek, de elhagynak, gyorsan továbbfutnak, elmennek, s mindnél jobban a mocsarakat, ahol ott lüktet a víziállatok egész ismeretlen élete. A mocsár külön világ, nem hasonlít semmi máshoz a földön, megvan a saját elkülönülő élete, vannak állandó lakói és átutazói, hangja van, neszei, s mindenekfelett titka. Semmi nem lehet izgatóbb, nyugtalanítóbb és néha ijesztőbb, mint a lápvilág. Vajon miért lebeg félelem az ilyen vízzel borított lapály felett? A nádas bizonytalan morajlásától? A lidérces fényektől? A mélységes csendtől, melybe nyugodt éjszakákon burkolózik? Vagy azok a furcsa ködök hozzák a félelmet, melyek úgy lógnak a nádon, mint halottak ruhái. Vagy talán az az alig érzékelhető csobogás, mely könnyű és lágy, és mégis rémületesebb, mint az emberek ágyúszava, vagy a mennydörgés. Talán ezektől válnak a mocsarak álombeli, ijesztő világgá, mely kifürkészhetetlen és veszélyt hozó titkot rejteget.

Nem, mégsem! Másvalami bomlik itt ki, mélyebb, komolyabb misztérium lebeg a sűrű ködben, talán magának a teremtésnek a misztériuma! Mert vajon nem ebben a mozdulatlan, iszapos vízben, a lucskos föld súlyos nedveiben mozdult-e meg először a nap tüzetől, remegett s nyílt ki a fény felé az élet első csírája?

Este érkeztem meg unokabátyámhoz. Sziklát repesztő hideg volt.

Vacsora közben, a nagy ebédlőben, melynek pohárszékét, falát, mennyezetét ellepték a kitömött madarak, Karl elmondta, hogyan rendelkezett erre az éjszakára. Körülöttünk repülni látszott a sok kitárt szárnyú madár, ott ültek az ágakon leszögezve a karvalyok, kócsagok, baglyok, éjjeli lappantyúk, az egerészölyvek, hím karvalyok, keselyűk, sólymok, s maga unokabátyám is különös, sarkvidéki állat lehetett volna közöttük, főkabór kabátjában.

Megtudtam, hogy hajnali fél négykor kell indulnunk, s fél ötre elérjük kiválasztott leshelyünket. Azon a helyen egy kunyhót raktak jégablákból, hogy védjen valamelyest a napkeltét megelőző, szörnyű széltől, attól a jegestől, mely fűrészként tép a húsba, belénk vág, akár egy kardpenge, szúr, mint a mérgezett tövis, harapófogó nem kínozhat meg jobban, éget, mint a tűz.

Unokabátyám a kezét dörzsölte:

Még nem értem meg ilyen fagyot! Már este hatkor mínusz tizenkét fokot mértünk!

Vacsora után azonnal ágyamra vettem magam, és a kandallóban lobogó hatalmas tűz fényénél elaludtam.

Amint hármat ütött az óra, felébresztettek. Én báránybőr bundát húztam magamra, Karl unokabátyám medvebőrt. Mind a ketten felhajtottunk két csésze forró kávé, utána két pohár finom konyakot, majd elindultunk a kerülővel s kutyáinkkal: Plongeonnal és Pierrot-val.

Alig tettünk néhány lépést, úgy éreztem: a csontom is megfagy. Olyan éjszaka volt, amikor azt hihetjük, a föld is meghalt a hidegtől. A jeges levegő annyira fáj – keménnyé, egészen tapinthatóvá válik, a legkisebb szél sem támad benne, merev mozdulatlan. Harap, tehetetlenül tesz, megfagyaszt, megöli a fákat, a növényeket, a bogarakat, még az apró madarakat is: csak lefordulnak az ágakról a kemény földre, és a fagy ölelésében keménnyé válnak ők is.

A hold az utolsó negyedében járt, egészen oldalára fordult, ájuldozni látszott az űrben, oly gyenge volt, hogy nem tudott már továbbmenni: ott maradt fenn, őt is átjárta, megbénította a rideg ég. Száraz, szomorú fényt árasztott a világra, azt a halódó, fakó fényt, amit hónapoként ránk vet ilyenkor, feltámadása végén.

Egymás mellett lépkedtünk Karl meg én, hátunk egészen meggörbült, kezünk a zsebünkben, puszkánk a hónunk alatt. Csizmánkat finom gyapjúba bugyoláltuk, nehogy elcsússzunk a befagyott folyón, s hogy ne üssünk semmi zajt, a fehér füstöt néztem, mely kutyáink leheletéből támadt.

Nemsokára a mocsár széléhez értünk, és rátértünk a száraz nád közé vágott útra, mely átvitt ezen az alacsony erdőn.

Könnyű zaj kísért minket: könyökünk súrolta a hosszú szalagban lógó leveleket, még soha nem ragadott meg annyira a hatalmas, különös megindultság, melyet csak a lápvilág ébreszt bennem. Ez itt halott volt, meghalt a hidegtől, felette jártunk, a kiszáradt nádrengetegben. Egyszerre az egyik vágás kanyarulatában, megpillantottam a jégkunyhót, melyet nekünk emeltek, hogy menedékünk legyen. Beléptem, s mert csaknem egy óráig várhattunk még vándorló madaraink ébredésére, begöngyöltem magam takarómba, valamelyes meleget remélve.

Hátamon fekve az elborult holdat kezdtem figyelni: megduplázódva négyszarvúnak látszott, sarkvidéki kunyhónk homályosan áttetsző falán keresztül.

De a megfagyott mocsár hidege, az égboltról ránk hulló hideg csakhamar olyan borzalmasan belém hatolt, hogy köhögni kezdtem.

Karl unokabátyám nyugtalan lett:

Annyi baj legyen, legfeljebb kevesebbet lövünk!... Nem akarom, hogy meghülj: tüzet rakunk!

És odaszólt a kerülőnek: vágjon nádat.

Halomba rakták, kunyhónk tetejét beütötték, hogy a füst kiszálljon. És amikor a piros láng a tiszta kristályfalak mentén felemelkedett, a táblák olvadni kezdtek, csendesen, éppen csak egy kevéssé, mintha a jégkövek megizzadtak volna. Karl kívül maradt, és bekiáltott:

Gyere! Nézd meg!

Kiléptem, és szinte elszedültem a gyönyörködéstől. Kúp alakú kunyhónk olyan volt a tűzben, mint egy hatalmas gyémánt, amit hirtelen a mocsár fagyott vizére hajítottak. S odabent két valószínűtlen alak: melegedő kutyáink.

De ekkor különös hang, elhaló, tétova kiáltás suhant el fejkünk felett. Tűzünk fénye felébresztette a vadmadarokat.

Semmi sem indít meg annyira, mint ezeknek a láthatatlan élőlényeknek első kiáltása: áthatja a sötét levegőt, villámgyorsan és oly távol, megelőzve a látóhatár szélén feltűnő téli napot. Az ilyen dermesztő hajnali órában úgy érzem, hogy a futva tovatűnő hang, amit egy madár tollazata ragad magával, a mindenség lelkének sóhaja.

Karl odaszólt a kerülőnek:

Oltsd el a tüzet! Itt a hajnal!

Valóban, az égbolt sápadni kezdett, és a kacsák csapatai hosszú, sebes, gyorsan elmosódó foltokban húztak el az égen.

Fény villant a sötétben: Karl lőtt. A két kutya előrevetette magát.

Ekkor percről percre hol ő, hol én fel-felemeltük fegyverünket, amint egy-egy repülő csoport árnyéka elszállt a nád felett. És Pierrot meg Plongeon kifulladtan és vidáman cipelték hozzánk a vérző állatokat – a vadkacsaszemek néha még ránk pillantottak.

Kivilágosodott, fényes és kék reggel lett, a völgy mélyén megjelent a pap, már-már arra gondoltunk, hogy visszatérünk, amikor hirtelen két madár húzott el fejkünk felett, egyenes nyakkal, kifeszített szárnyal. Löttem. Az egyik majdnem a lábam elé hullt. Ezüsthasú böjti réce volt. Ekkor az űrben – fölöttem – egy madárhang sikoltott. Rövid, ismétlődő, szívet tépő panaszhang, és a madár, a kis megmenekült madár, körözni kezdett felettünk a kék magasságban, és nézte halott társát, az már a kezemben volt.

Karl térdre ereszkedett, vállához szorított puskájával mohón leste, várta: jöjjön közelebb!

A nőstényt szedted le! – mondta. – A hím itt marad!

Valóban – maradt, egyre ott körözött és sírt fölöttünk. Soha a szenvedés jajongása nem hasított úgy a szívembe, mint ez a kétségbeesett hívás, mint ennek a magasságba belevesző szerencsétlen madárnak megindító vádja.

Olykor el-elmenekült a röptét követő puska fenyegetése elől, úgy látszott, hogy folytatja útját egyedül az égbolt alatt. De nem tudta rászanni magát, s hamarosan megint csak visszatért, hogy tovább keresse párját.

Tedd a földre! – mondta Karl. – Meglátod, közelebb jön!

És csakugyan: közeledett, nem törődve a veszéllyel, elbódulva a szerelemtől, mely a másikhoz fűzte, akit megöltem.

Karl lőtt, mintha csak elvágta volna a zsinórt, amelyen a madár eddig függött. Láttam, hogy valami feketeség leesik, puffanás zaját hallottam a nádasban. És Pierrot elhozta.

Ugyanabba a táskába tettem mind a kettőt, már hidegek voltak . . . És még aznap visszamentem Párizsba.

1886. december 7.

Illés Endre fordítása

Vége a télnek, tavasz van. Ennek ellenére kívánok ezúttal e telet idéző novellával is nagyon kellemes tavaszt minden kedves olvasónknak.

BEMUTATJUK

Kántás Balázs

Orfeusz-versek

LANTNYITÁNY –
Begipszelt kéz
kopogtat
a koponyán.

A homályforrásból
feltörő szavak
egy órára
kifordítják a jelentést.

DALKERESZTTÉ
válva futod
az utolsó köröket.

Nem ez az a mező,
amit meglágyítasz.

Tágul a húrok közti űr.

VILLÁMOT LÉLEGEZ KI
az utolsó arc.
Vesztégzár alá helyezed
az idegszálhúrokat.

Nem az néz vissza feléd,
akit odahagytál.
A vadállatok nem
értik többé a dalt.

EMLÉKSZEL MÉG
a lantnyitányra,
a fényre kapaszkodás előtt?

Homlokcsontod mögül
a barlangokból
tejforrás tör elő.

Feleselsz a csövekkel,
húrokat rángatsz,
újra magadba (k)öltözöl.

KEZEDBŐL NYÍLIK a levegőnek
a gazdátlan rózsza.
A szirmokat egymástól
félhang távolságra helyezed el.

Húrokat vizionálsz
a tövisekre –
nem vörösben
írod meg a dalt.

VULKÁNI dalokon
lovagolva kelsz át
az elektromos
sehován,

aztán
vigyorogva
megint
a saját farkadba harapsz.

FANTOMLEHELLET –
a kézpuha
csöndbe
halálorron át
döf belé a
passió-orgona.

METÁNGÁZT
kilélegezve lépeget,
előre –
alászáll,
a *mindent*
lejegyzőbe.

KATABÁZIS –
merülés kávémélységbe,
nemekhez,
pisztolycsövekhez.

A hely, ahol már
nem fából készül
a lant.

Kéz motoz a szürke köüregekben,
gépiesen kapdos revolvermarkolatok után.

HÁTRANÉZEL,
hiába tudod: rég
nem áll ott senki már.

Táskádba nyúlva zavartan
kutatsz a tizenhárom-
húrú fadarab után –

metrólagútba szorulva
várod, valaki még hátha odadob
neked valami rozsdás obulust.

EMLÉKEZETFORRÁSBA
meríted a kristályokat.
Mögötted, kiherélten –:
a konkrétumok.

Nem ez az a föld,
ahol újra nevet kapsz,
de menj, még jogod van
elnevezni a kocsmát.

A FÜLEDBEN SZÓL
a visszanezés sikolya.

/Szemed helyén digitális
kamera forog./

Nem követ senki.
Lemorzsolódsz.

NEM KENYERÜNK többé
sem a szimbólum, sem a hősök.
Nem görögül, inkább *in English* szólunk,
ha még éppen énekelünk.

Régen elkapartuk, elfeledtük, vagy
inkább elkártyáztuk a lantot.
Jónak tűnik most helyette a basszus-
gitár, de még jobb a viszkisüveg.

FÉL LÁBON állva
parafrazeálja a regéket.
Valamikor volt valami, O betűs,
így hívták, ha minden igaz...

Többre most nem
emlékeznek a gépek.
A névadás úgy sem
trendi ma már.

TÚL jón, rosszon,
vonyító
kutyákon,
a fal
bádodgezüstje mögött

láttam őt,
egyedül –
nem szólt,
de fehér volt
minden mozdulata.

HÁDÉSZPARÓDIÁBA fordul
minden, amikor
kikapcsol az erősítő.

Megénekelnéd még
egyszer a mítoszt, ha lenne
csak egy apró narratív váz...

Kerekek forognak
visszafelé. Újrahúrozod
a teknőspáncélokot.

HANGSZEREKRŐL LETÉPETT
húrokkal tekered
körül a visszafordíthatatlant.

Alagutaddá lesz
az áttetsző hallgatás.

KIDOLGOZOD a dalértés
új elméletét.

Internetkábelekkel húrozol át
egy gitárt.

Zenének hallod
a szirénaszót.

Felcsobognak benned
a távoli párhuzamok.

KÍGYÓK ÁLTAL VONVA
erőltetett menetben
robogtál át
a fehér
cipruson.

Ám születésedtől
ott csobogott
mélyen benned
a forrás,
az a másik,

napfonálból sodort
emlékezet-
kötélen
kúszol, vissza,
a fények után.

(Paul Celan nyomán)

GÁZOLAJBÓL

feltörve,
húrokat sodorva
áll a kövek
felett.

Nem olvad meg szavára a szikla.
Nem kíséri senki,
körvonalait fehérén
gomolyogja körbe
a csend.

ÁRNYÉKLANTJÁTÉK

euridikeia,
visszhangzó erdő.

Jönnek, gyűlnek
a fej illatára
a visszavérző énekek.

Most valami olcsó sört
beléd lövellő üveg
helyettesíti a
hangszeredet.

Húrokat álmodsz
a bárshék lábai közé,
mondanivalót a szájüregedbe –
keresed a nyáladba fulladt
énekeket.

BARLANGFALAKNAK támaszkodva,
a sokadik öngyilkosság után
várod az utolsó
sósperacet.

Egy marmonkannán dobolod
az aktuális drót-dalt –
tűnődsz még egy kicsit a saját
eltékozolt jelenvalóléteden.

MÍG A ZÁRÓKÖVEK
a helyükre kúsznak,
dallamot, lantjátékot
mímelsz a gödör felett.

Képernyők két dimenziójában
pereg le újra a történet –
ebben a filmben
már nem játszol főszerepet.

TŰNŐDSZ, mit jelentett
kézművesség, zene.
Csak a saját homlokodat
Érzékeled.
Odabent nincs
veszély vagy áldozat.
Élsz. Ma is. De nem
szólítasz meg másokat.

UTOLSÓ MOZDULATÁVAL
jellé átváltva magát
a test szavakat
ír a levegőbe.

Rothad a hangszerváz,
világritmusra
hallgatnak
a dalnövények.

A SZÉTTÉPETTET szaglászva
lépnek, keresztül az erdőn.
Kikaparják a koponya falából
a megmaradt strófafoszlányokat.

Az egykor hallott nyelvet
hang nélkül isszák
magukba
a fák.

KONYAKMEGGYÍZŰ villanás,
lantjátékba zárt mondatok,
a test hat már hatfelé hever,
de szája suttog: még *vagyok*.

Az utolsó húr elszakad.
Nem kelsz a horizonton át.
Széttörnek az üveg-szavak –
átlátszó szilánk-némaság.

AKI BEKÖLTÖZÖTT
a csendbe,
most közöl valamit.
Értelemfelszúró
antennák
meredeznek a vörös
horizont alatt.

NE SZÓLJ hozzá,
Orfeusz –
minden metafora utánad,
de már nélküled
született meg.

ÁCS BÓDOG

MINDENNAPI KENYERÜNKET...

„Rossz időket élünk, rossz csillagok járnak...”

(Arany János)

A sarok felől toprongyos férfi közeledik az út szélén álló szemétgyűjtő konténerhez.

Egyik kezében jókora karó, másikkal kormányánál fogva ütött – kopott kerékpárt vezet maga mellett. A kerékpáron mindenféle csomagok, batyuk lógnak és a férfi olyan rongyos, de olyan, hogy láttára belesajdul a szívem.

A kerékpár is sok csatát megélt jószág, egyik sárhányója hiányzik, festés már csak nyomokban van rajta, baloldali pedálja pedig éppen megválni készül gazdájától.

A toprongyos ember háta mögött, pár lépéssel lompos, bizonytalan fajtájú, nagy kutya baktat, szőrén hordozva a gondozatlanság minden látható jelét, a bogáncstól a tollpíhéig.

Pofája öszes, öreg jószág az istenadta, biztosan a rongyos madárijesztőhöz tartozik.

Amint odaérnek a konténerhez, a férfi felnyitja fedelét, a karóval beleturkál, még belé is hajlik a négyszögletes nyílásba, s fél teste eltűnik benne, csak deréktól lefelé látszik.

- Beléésik? – figyelem kalimpáló lábait, de nem tagadom, ez a látvány újra, meg újra szíven üt, pedig sokszor láttam már!

- Hús évvel a rendszerváltás után... hová jutottunk! – dörömböl tudatomban a tehetetlen indulat.

- Nem esett bele – nyugszom meg, mialatt a rongyos ismeretlen csóragójával jókora műanyagzsákokat halászott elő a konténer mélyéből. Felemeli zsákmányát, de az kiszakad, s tartalma szanaszét gurul az aszfalton. Úgy látom, kiflik, zsemlyék, kenyérdarabok, de egész kenyér is akad közöttük.

- No, lám – mormolom magamban – még mindig nem elég drága a kenyér?

Míg sokaknak alig jut a napi betevőből, addig akadnak, akik csak úgy, egyszerűen kidobják a szemébe.

A férfi összekapkodja a kenyér, kifli, zsemledarabokat, s egyet odavet kutyájának. Az öreg kutyus foghegyre kapja a váratlan kincset, két – három nyeléssel eltünteti és párat billent farkával köszönetképpen.

- No, téged sem fogott hízókurára a gazdád, szegény pára! – sajnálkozom csendesen.

Ez a lelőhely kimerült, szedelőzködik a toprongyos ember, aztán biciklijét szarvánál fogva elballag a következő szeméttartó felé.

Manapság – gondolkodom el a látottakon – amikor a fiatalság hétvégeken egyetlen éjszaka akkora összegeket tékozol el diszkónak nevezett lebujsokban, amekkora összegekért mások egy hétig, vagy még tovább keményen dolgoznak, nincs már becsülete az áldott kenyérnek!

És eszembe jut gyermekkorom egy kis darabkája, amikor jó atyám révén, s hathatós közreműködésével magam is „megtapasztalhattam” mit is jelent a napi betevő falat, a mindennapi kenyér megszerzése!

Hajnali, hűvös levegő árad be az ablakon. A kertben rigók adnak szerenádót, a harmadik szomszédba harsányan kukorékol egy kakas, és az ablak alatt, a nagy bodzabokron reggeli nagygyűlésüket tartják hangos csiripeléssel a verebek. Az égen már halványan pislognak a csillagok, az utcákon, a házfalak tövében a szürkület botorkál, és a gázlámpákat egyenként oltja el hosszú botjával az ismerős, biciklis ember.

Nyugaton még apró bárányszőkeket terelget a sarlóra fogyott hold, de kelet felől a nap ígéretével növekszik a világosság, zöldesen dereng az ég alja.

A szoba félsötétjében édesapám ébreszt az ismerős mondókával:

- Kelj fel inas, ördög van a házban...*

Hogy hány óra lehet, nem tudom, mert amióta áttértünk a nyári időszámításra, három órával állították előbbre óráinkat a felsőbb hatalmak, s a család teljesen bizonytalan az idő állását illetően.

Az óra ugyan már ötöt mutat, ám ez a téli időszámítás szerint csak kettőt jelent, azaz szörnyen korán van. Mi ketten, férfiember, jó atyám és én még ebben a korai időben is - dolgozni megyünk!

Igen, én is, mert akkoriban, az ötvenes évek elején, Szombathelyen a családfő pedagógiai elveinek köszönhetően, ez volt a szokás nálunk.**

- Annak idején – szónokolt derék atyám az iskolai év végén – én egész nyáron a Bugyi tehenet legeltettem a nagykertben... meg a tarlón dolgoztam, s nem értem rá a napot lopni, mint egyesek – utalt a hosszú nyári szünetre megrovóan.

- Legalább megtanulod, a mindennapi kenyeret nem adják ingyen! – fejeződött be kis konyhánkban a tanmese és mutatóujját figyelmeztetően megrázta orrom előtt.

Édesanyám ezalatt a tűzhely felé fordulva könnyezte meg csendesen csemetéje újabb sorsfordulóját.

A családfő hajdani, izgalmas tehenlegeltető múltja tarthatott ugyan némi érdeklődésre számot részemről, de a hajnali ébresztőket szörnyen nehezményeztem.

Aztán valahogy beletanultunk mindannyian a korai felkelésekbe. Atyám viszont reggelente soha nem mulasztotta el, hogy tömör, ám férfias tartalmú mondatokban megemlékezzen az ország vezetőiről, kiemelt helyen szerepeltetve - Rákosi elvtársat!

Egyik reggel édesanyám tükörtojást sütött a gáztűzhelyen, amit két szelet kenyér között ebédnek szánt nekem. Közben édesapám felvette szürke munkásruháját, nagyot kortyolt teájából, és úgy eltűnt, akár a hajnali köd.

- Megyek kicsit „török követnek” - mondogatta félig tréfásan. De azt, hogy ez bizony kötörést, köhordást jelentett, az útépítő munkálatoknál, ahol – dacára jogi diplomájának – segédmunkásként dolgozott, csak jóval később tudtam meg!***

- Né, édesapám itthon felejtette a kenyerét – vettem észre két szelet kenyeret az asztalon.

- Hadd el fiam, majd eszik valamit a munkahelyén – válaszolta édesanyám miközben a sült tojást ügyesen betette a két szelet kenyér közé.

Szegény anyám... szépítette a helyzetet, restellte bevallani, nincs otthon több kenyér, sőt, pénz sincs! Apám aznap kap először fizetést az útépítőknél, és talán majd... estére... lesz kenyér, lesz minden. De ki tudta ezt akkor!

Az utolsó két szelet kenyeret nekem hagyták meg drága szüleim, úgy gondolva, estig csak kibírják valahogy... és a hideg csapvíz is laktató!

Aztán én is felkaptam kis táskámat, és elballagtam az állomásra, ahol várt a munka, a sarabolás, ami annyit tesz, a vasúti töltéseket tisztítottuk meg a gyorsan felburjánzó növényzettől.

Munkavezetőnk, egy idősebb vasutas, nem diktált nagy tempót, és a délelőtt még csak eltelt valahogy, de, úgy dél körül már alig vártuk az ebédszünetet.

Délben aztán végre sípjába fújt öreg főnökünk, mi pedig nagyot sóhajtva telepedtünk le vagonok árnyékába, fák, bokrok hűvösébe, s nekiláttunk falatozni.

Bizony kicsit szikkadt volt már az a két szelet kenyér, de ki törődött ilyen apróságokkal, amikor olyan éhes voltam, mint a farkas. Végezetül alaposan meghúztam teás üvegemet, és olyan jól éreztem magam, hogy nem cseréltem volna senkivel. Ám fél óra múlva megint sípolt az öreg, és hajtott minket dolgozni, mert hosszú volt még az a pályaszakas, amelyet délután négyig be kellett fejezni.

Az ájult, ebéd utáni hőségben, a lángoló júliusi nap alatt, bizony kegyetlen dolog volt a nehéz saraboló kapát emelgetni, és én lógó nyelvvel, izzadva kezdtem „megtanulni” mibe is kerül az a sokat emlegetett - mindennapi kenyér!

Négy óra tájt aztán véget ért a megpróbáltatások netovábbja, s fáradtan bandukoltam hazafelé – hosszú ám az út a vasútállomástól a Batthány térig – de otthon alaposan megváltozott légkör fogadott.

Édesapám vidáman füttyörészve sütögetett valamit a gáztűzhelyen, édesanyám ragyogó arccal tett, vett a konyhában, az asztalon, pedig ott mosolygott egy szép, világosbarnára sült, kétkilós kenyér!

Ettem finomat már azelőtt is, de az a friss, finom, puha, szinte még meleg kenyér... felséges volt!

Egy hatalmas szeletet azonnal be is kebeleztem zsírral megkenve, ám egyszerűen nem tudtam betelni vele.

Jó atyám közben végzett azzal a titokzatos holmival, amit sütögetett, és amiről csak „menet közben” derült ki, húsnak ugyan hús, de – lóhús!

- Ilyet még nem ettetek! – terelt asztalhoz minket ravaszul mosolyogva, bár ez csak részben volt igaz, mert elsősorban rám vonatkozott.

Meg kell hagyni, a pecsenye – akármiből is készült – nagyon finom volt... ám a kenyér, az a csodálatos, friss kenyér... az élveztek megkoronázását jelentette!

Teltek, múltak a napok, a hetek, lassan - lassan fogytak „munkáséletem” kirótt napjai.

Az Idő sodrában öregedett, vénült az aranyhajú nyár, ám ezzel együtt, határtalan bánatomra egyre gyorsabban peregtek el az áldott szünidő napjai.

A fecskék kiröptették a második fészekalját, árokpartokon, tocsogós réteken gólyaszülők taníttatták fiaikat a békavadászatra, a mezőkön elgondolkozva hajtották le sötétre érett fejüket a napraforgók, s mellettük, a langyos szélben susogva integettek sötétzöld leveleikkel a magasra nőtt tengeritáblák. A kopár kaszálókon csúcsos petrencék nőttek, mert a kaszák mohó kegyetlenséggel másodjára is leborotvtálták a rétek felnövekvő növényzetét és a városban az emberek, komoly aggodalommal gondoltak a közeledő iskolakezdés várható kiadásaira.

Aztán, egyszer csak végleg elfogytak az egy hónap „kényszermunka” örökkévalóságnak tűnő napjai. Véget értek a kínzó hajnali felkelések, emlékké váltak a sötét bazaltból rakott vasúti töltések a végtelenbe futó, csillogó sín párral, halkan zümmögő távirópóznákkal, olajos talpfákkal... Amelyek felett dél körül úgy vibrált a forró levegő, akár a Szahara sárgászöld homokja felett és a délibáb, csillogó víztükröt varázsolt a távolban közeledő vonat alá.

Tenyereken a durva kapanyéltól az első napokban harsányan fájdalmas vízhólyagok nőttek, amelyek a folyamatos sanyargatás hatására tisztességes bőrkeményedésre szelidültek. Arcom, bőröm az izzó júliusi nap kegyetlen sugarai alatt először vörösre égett, aztán megbarnult, akár a jól megsült kenyér héja. Talán csak azért, hogy emlékeztessen az agylágyító hőségre, a patakozó verítékre, a sarabolókapa ólmos súlyára, az inat, izmot gyöttrő fáradtságra és a – mindennapi kenyérré!

Lassan fordult a világ kereke. Más szelek kezdtek fújdogni, elmúltak a nehéz idők, s édesapám is felhagyhatott „törökköveti” foglalkozásával, könnyebb, jobb munkát talált,**** időnként került már disznóhús is az asztalra, és mindig volt friss kenyér.

Az évek aztán szép lassan elballagtak mellettünk, s a feledés jótékony hamujával hintették be a nehéz és keserves emlékeket... Amelyek az Idő csalóka távlatából nézve lassan-lassan megszélidültek s nem maradt más utánuk csak a - megszépült Múlt. De arra a kétkilós mosolygó, friss, szinte még meleg kenyérré mind a mai napig világosan emlékezem!

Látom ropogós, barna héját, orromban érzem illatát, számban feledhetetlen ízét, puhaságát...

Pedig nem volt benne semmi rendkívüli.

Egyszerűen csak kenyér volt.

Friss, meleg, áldott kenyér!

Hosszan nézek a toprongyos férfi után, aki már messze jár, de... milyen szomorú, ma is a szemétkben találta meg mindennapi kenyérét.

Aztán keserűen kérdezem magamtól... a világtól:

- Hol vagy Mátyás... magyarok királya?

* De sokszor hallottam az évek során ezt a kedves ébresztőt...

** Felnőtt fejjel beismerem, nagyon egészséges gondolat volt.

*** 1952-ben a nagy „tisztogatások” idején elbocsátották a tanácstól és munkát csak az Útépítőknél talált, mint – segéd munkás.

**** Miután kitanulta a villanszerelő szakmát

BARÁTOM, A SZÉL

A Szél unottan fordult egyet a tó felett, aztán kicsit megborzosolta a víztükröt, s mintha keresne valamit, kíváncsian beleskelt a sűrű nád közé, és egy darabig csendesen motoszkált a nádszálak között.

A kelő nap, ragyogó aranyhíddal kötötte össze a partokat. Valahol a nád között nádirigó kerepelt szüntelenül, a nádas szélén pár vadkacsa szedegetett valamit a levelekről, és a víz felett fecskék suhantak könnyelmű szúnyogokra vadászva. A túlsó parton, az öreg fűzfán, egy szürkevarjú méltatlankodott recsegő hangon, s hátam mögött az országúti nyárfákon, kakukk jósolt sok - sok évet, pedig nem is kérdeztem.

- Régen láttalak – simogatta meg arcomat a Szél, előbújva a nádasból.

- Eljárt az idő – pislogtam, mint a bagoly a nap ragyogásától elvakítva – de... köszönöm, jól vagyok – gondoltam tovább szemrehányóan.

- Tán csak nem voltál beteg? – lengette meg részvétellel a fűzfa ágait mellettem a Szél.

- Hát... a nélkül nincsen... ha megöregszik az ember – és csúzlímmal pár szem kukoricát lőttem bevetett horgom irányába.

- Te beszélsz öregségről? – derült a Szél, és fordult egyet a víz felett.

- Tudod – e, mióta szolgálom én a négy évszakot? – komolyodott el aztán.

- Az a pár évtized... amennyit Te mondhatsz magadénak... csak apró porszem az Idő végtelen országútján!

- Most egy kicsit megborzosom a vizet, hogy jobban érezzék magukat a halacskák – és csendesen elsuhant.

Amerre járt, engedelmesen meghajoltak a nádszálak, fodrozódott a tó vize, és a golyák a mezők felett kiterjesztett, mozdulatlan szárnyakkal kezdtek el körözni, felfelé, egyre magasabbra.

Ültem a parton, s a Nap, álmosító melege tétován terelgette gondolataimat ide – oda.

Nézelődtem, hallgattam a nádi népek beszédét – ez ám az igazi hangverseny – és időnként rá - rá pillantottam botom spiccére.

- Hány éve már? – szaladnak visszafelé gondolataim az Időben.

- Bizony, eljárt az Idő! Ötven éve, hogy a vizek partjain barangolok, mialatt az ismerős, százszor is megjárt gyalogösvényeken minden évben rendre elballagott mellettem a négy évszak – és a Szél.

Mert idő múlásával barátom lett a Szél!

Tavasszal együtt örülünk a kikeletnek, a visszatérő vándoroknak, elmondva az ősi köszöntőt:

- Fecskét látok, szeplőt lányok... - s közben langyos fuvallattal simogatja arcom.

Nyáron, kellemesre hűsíti körülöttem a hőséget, felfrissíti a vizeket, s érintése nyomán hullámszerűen kezdenek a szökébe forduló búzamezők. Ám néha port kavar szemeim közé, félre fújja készségem zsinórját, s dörgő felhőcsordákat hajszolva felettem, záporokkal áztat.

Amikor aztán az első megsárgult falevelet ölembe ejti, tudom, készülődik már a nyár...

Ősszel? A hulló falevelekből tarka szőnyeget terít lábaim elé a kopott gyepen, és együtt búcsúzunk el a vándoroktól, a következő tavasz reményében. Hajnalonként dérral ékesíti a réteket, nádasokat, déltájban napsugárecsettel festi feketére a kökény hamvaskék bogyoit... hogy másnap már sűrű, apró szemű esőt szórjon arcomba, és napokig csak szürke felhőket hurcoljon az ólomszínű égen.

Télen a jeges Észak nótáit sziszegi gonoszul füleimbe, zsinóromat botom gyűrűihez fagyasztja, arcomat, orromat pirosra csípi, s ha kell, az öreg December parancsára jéggel üvegezi be a vizek felszínét.

És az Idő végtelen országútján csak jönnek, s mennek egymás nyomába lépve az évek, az évszakok, s a partokon a Szél jár – kél körülöttem csendesen.

Újra meghozza rendre a kikeletet, s a vándorokat, kékbe köti az aranysárga búzamezőket, szőlőt, s diót érlel, ködös, novemberi hajnalokon suttogva hulló tarka levelekkel takarja be a nyárban megfáradt álmos földet, s év vége felé fehér kucsmát, bundát rak az Őszkendő deres fejére, vállaira.

Aztán, ha emlékeim kosarából időnként kipenderül egy – egy megsárgult levél, amelyen megfakult már az évszám, az írás, együtt próbáljuk olvasni a hajdanvolt évek történéseit, melyekben társak voltunk már akkor is, barátom, a Szél – és én.

SZÁJBELY ZSOLT

Odette és a levél

A kis Odette, mint egy tél fehérségébe öltöztetett angyal üldögélt a lágyan simogató, friss, zöld fűben, s pufók, rózsaszín kezeivel játékosan simogatta a bársonyos pázsitot, s olykor-olykor felkacagott, mert a fűszálak megcsiklandozták édes kis kezeit. Szemei oly fényesek voltak, mint a legtisztább júliusi égbolt, orcája oly piros, mint a leghíresebb kertészetek üde rózsái. Kacaja könnyed fátyolként lebegett a langymeleg nyár Nap-szeme előtt, s minden bánatot, minden kétséget s minden lidérces gondolatot messzi földekre űzött a tájról, hol kicsiny alakja leledzett. Csokoládé-barna szemeiben egy oktondi szöcske képe tükröződött, s a komisz kis leány megpróbálta elkapni a rovar, de az, amint a leány közeledni kezdett felé, messzire szökkent. Odette követte egy darabig a rovar útját, ám hirtelen olyan dolgot vett észre, mely sokkalta érdekesebbnek hatott, mint az üldözött rovar. Egy papírdarab hevert a fűben, s fehér felületére mély-lila tintával különös szavak voltak írva, melyeknek jelentését a leányzó nem értette. „Ked-ve-sem” - tagolta a lány, és mivel mulatságosnak találta e szót, hanyatt vágta magát, s oly édesen kacagott, hogy még a távolban ácsorgó kiszáradt tölgyfában is megpezdült az élet emlékezete. „So-ha-töb-bé-nem-ta-lál-koz-ha-tunk” - olvasta tovább a levelet, s ismét kacagni kezdett. Ilyen butaságot, semmi érdekes nincs benne, mondta a kis Odette, s eldobta a levelet. Ezek a buta felnőttek! - gondolta, majd megigazította ruháját, s szökdécselve, mint egy apró, táncos-kedvű kobold, a ház felé iramodott, hogy dadusától újra meghallgassa kedvenc meséjét, mely hemzsegett a hercegektől, királylányoktól és varázslóktól. Lába nyomán meghajoltak a fűszálak, s a kis puha talpakat mind áldó gondolatokkal illették...

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Földönfutás

csahosok csiholták glóriád,
Herodes felkente az ármányt,
árnyékot a pálmaág sem adott,
egy lator mégis veled távozott

csahosok csiholják glóriád,
áldozók, 30 ezüstöket dobálnak,
keresztpontra jeleznek sátánt,
rettegve most is emberi szikrádat

átkaikkal kövezik igéd és glóriád

CSÁKY KÁROLY

Tájházak a Börzsöny lábánál

B e r n e c e b a r á t i

A történelmi Hont megye egyik régi községe Bernecebaráti, a volt megyeszékhely Ipolyság közelében települt, a Kemence- és a Bernece-patak összefolyásánál. A valamikor még két önálló település 1928-ban egyesült. Ezt megelőzően már **Györffy István**, a híres etnográfus is bejárta a hagyományörző kisközségeket, aki gyönyörű lepedőket, tányérokat, szentképeket s egyéb értékes tárgyakat gyűjtött errefelé a Néprajzi Múzeum számára is. Aztán **Manga János** is sokat kutatott a községben. E faluból származik **Tóth Imre** (1927), a kiváló nyelvész, az *Ipoly menti palóc tájszótár* összeállítója, s itt élt egy ideig **Erdélyi Zoltán** néprajzkutató (1931-1999), aki a híres bernecebaráti hátikosárról s a kosárfonómesterségről doktori disszertációt is írt. A falu temetőjében nyugszik a messze földön ismert híres betyár, **Sisa Pista** és első olimpikonjaink egyike, a *Bartók-féle honti gyűjtéseket* is szponzoráló *Szokolvi Alajos* levéltáros.

A Börzsöny alatti falu egykor egyaránt híres volt fakitermeléséről, borászatáról, mélyen vallásosos életéről és népművészetéről. Néhány megmaradt lakóháza utcára néző *vízvezető*s, *oromdeszkás homlokzatával* szép példája a palóc, illetve felföldi népi építészetnek. A község látnivalóit bemutató internetes honlapon olvassuk (<http://www.bernecebarati.hu>), hogy „*a falu lakosságának aktív és önzetlen közreműködésével jöhetett létre 2001-ben a bernecebaráti tájház, amely a /.../ palócság mindennapi életét mutatja be egy erre a célra berendezett öreg parasztházban*“. A XIX. században emelt, kőből és vályogból épült, szabadkéményes, cseréppel fedett nyeregtetős ház utolsó tulajdonosa *Tóvári Imre* volt. A ház két ablakával az utca frontjára néz. Ezeket kiugró falsávós ablakkeret, a deszkaoromzatot pedig egy kereszt díszíti. A kiskert előtt léckerítést, a kiugró csepegetőeresz alatt pedig két lócát látni.

A udvari részre néz a ház első és hátsó szobájának egy-egy ablaka. Innen nyílik a kamrabejárat, a padlásfeljáró és az enyhén félkörívben végződő, lécezett *sorompóval* ellátott *pitvarajtó*. A *pitvarból* nyitott félköréves belépő vezet a *füstöskonyhába*, melynek megvan még a régi *szabadkéménye* is. A belépővel szemben kapott helyett a *stelázs*, rajta porcelántálakkal, tányérokkal, agyagedényekkel, csészékkel stb. Van itt egy régi mérleg, néhány sütőlapát és famozsár is. A falun szűrőkék, gyaluk és agyagtálak láthatók. Az egyik oldalon *rakott masina* áll, a másikon a *kemence fűtője* van. Ezeken is famozsarak, agyag- és fémedények, gyúrótáblák kaptak helyet. A pitvarból jobbra nyílik az *elsőház* vagy tisztaszoba. A bernecebaráti ház eme része eltér a megszokott tisztaszobáktól, ugyanis itt már fűtés is volt. A nagyméretű kemence kombinált építmény: egy része vályogból, másik zöld kerámiaacsempékből készült. A szoba gerendás, talaja döngölt, otthon szőtt szőnyeggel borítva. Az ablakok alatt *karospad* áll, előtte ácsolt asztal és támlás székek. Az asztalon rojtozott, lyukas hímzéses gyolcs abrosz, egy keresztrel, Jézus Szíve-motívummal és „*Hit, remény, szeretet*“ felirattal díszítve. Az asztal előtt vésett díszítésű *ácsolt láda* áll, amely *Gyenes Tamás* munkája. Az ablakok felett színes képnymatok vannak, melyek Mária és Jézus Szívét, illetve a halott Krisztust bárácsolják. Lejjebb keretezett családi fotók láthatók. Az ablak alatti lócán viseletes bábuk ülnek. Gzadag volt egykor a falu *népviselete* is. A gyermekeket négy-sarkas vánkösba pólyálták, hasított ingecs két adtak rájuk, később pedig *obonyt* és *kezeslábast* kaptak. A nők fehér gyolcsból készült, csipkével szegélyezett vasalt alsószoknyát hordtak. A négy alsószoknya fölül ünnepekkor a brokátnál is vastagabb selyemszoknyát vettek. A blúzt itt *lipityinkének* nevezték. Elterjedt a *pruszlik* és a félpruszlik viselete is, amit *puffancsos ingre* vettek fel, s olykor *fazonkabátot* is hordtak. A férfiak *vállfoltos* inget viseltek, elején keskeny gallérral és *mizlivel*. Ehhez még *ingmentőt* és ünnepi *gatyát* is vettek. Nem hiányzik a tájházból a *vetett ágy*, a *bölcső*, a *tulipánosláda*, a *sublót* és a *magas kasznyi (ruhásszekrény)* sem. Az utóbbi tetején ott a szép *bernecei hátikosár* és a festett *kézikosár* is. A sublót tetején egy nagyobb csészetartó polcot látunk, előtte házioltárral, illetve egy *Mária-házzal*. A gerendás mennyezetből egy szép *aratókoszorú* s egy pár fekete férfi *bőröszima* lóg alá.

A **hátsóház** berendezése is gazdag és zsúfolt. Ez szintén fűthető volt. Van itt vetett ágy és asztal, *szövőszék* s megannyi háztartási eszköz: szakajtó, kovászfa, teknő, favilla, gereblye, tüzesvasaló, kenyérsütőteknő, mángorló stb. De itt a kenderfeldolgozás ismert eszközei is, a díszes talpas guzsalyak stb. Külön említést érdemelnek az itt látható *falvédők* és keretezett családi fotók. Az utóbbiak hűen őrzik a régi viselet, a családi ünnepek emlékeit.

A további munkaeszközök és tárgyak a **hátsó kiskamrában** kaptak helyet. Van itt *tyúkültető kosár*, *kukoricapattogató-eszköz*, *gyalu*, *vályogvető*, *aszatszürkáló*, *járom*, *puttony*, *mozsár*, *katonaláda* stb. S itt állították ki a Börzsöny vidéki cipekedés eszközét, a **bazárkák** két szép példányát is.

Az **udvari fészker** alatt is sok-sok régi tárgy, mezőgazdasági eszköz: henger, borona, daráló, kerék látható. S itt helyzeték el azt a két *malomkővet* is, melyet az egykor híres bernecebaráti malmokból sikerült megmenteni.

K e m e n c e

Kemence község festői környezetben fekszik a Börzsöny lábánál, a hegyvonulat nyugati részén. 1156-ban említi először oklevél, de már a kőkorszakban is lakott hely volt. Több őskőkori lelet előkerült innen, köztük egy egész *kőszerszám-műhely* pattintott kövekből álló maradványai.

A falu dús erdeje a főurak és a királyok egykor kedvelt vadászhelye volt. Maga Mátyás király és felesége, Beatrix is szívesen járt a honti erdőségekbe. A település határában két helynév – *Királyháza* és *Királykút* – is őrzi ennek emlékét. A helység a XVIII. században Hont megye székhelye volt. 1751-re épült fel a *megyeháza*, ahol hajdan a hírhedt és szégyenletes „*emberevő cigányok*” perére is sor került.

Kemence népe hagyományokban, szakrális kisemlékekben is gazdag falu. Főutcája még mindig őrzi a régi hangulatot. Sok szép parasztház látható itt, továbbá megcsodálhatjuk az 1778-ban emelt, copf talpazaton álló, puha kőből faragott, színesre festett *Nepomuki Szent János-szobrot*, a XVIII. században közadakozásból épült *Fájdalmas Szűz-kápolnát*, oltárán a barokk *Piéta-szoborral*. A főút északi részén látható egy XVIII. századi *kőkorpuszos fészület* is.

A Fő utcán épült 1925-ben (244. sz.) az a *faoromztú*, *alápincézett*, *hosszú tornácos*, *gerendás mennyezetű*, *döngölt talajú felvidéki ház*, melyben 1984-ben *Kalácska Lászlóné* volt iskolaigazgató közreműködésével megnyílt a **tájház**. Az épület tisztaszobából, nyitott kéményes pitvarból, lakószobából és kamrából áll. Tartozéka még az istálló, a szín és a pajta. A tájházban mintegy 500 tárgyból álló gyűjtemény prezentálja a lakberendezést, a hagyományos paraszti háztartást, a viseletet, a háziipar eszközeit. Az épület jelenleg az önkormányzat tulajdonában van, gondnoka *Licskó Márta asszony*. Tervben van a kiállítás további bővítése s az épület élő tájházzá alakítása. A hosszú porta mindezt lehetővé teszi, különösen azokkal a további és régebbi épületrészekkel, melyek szintén az önkormányzat tulajdonában vannak.

A **nyeregtető**s parasztház cseréppel fedett. **Deszkaoromzatán** ott az építettő szignója (HGY) s az építés évszáma (1925), továbbá a felújítás időpontja is (1997.év). A háromszögű oromzatot keresztrel, nappal és holddal díszítették. A **háromtengelyes homlokzatot** sárágra meszelték, s kiugró fehér falsávokkal tagolták. Az **elsőház** (tisztaszoba) két ablaka az utcára néz; lent ablakpárkány, két szélén fehér szegély, fent félkörívben egy angyalfej díszíti. E helyiség egyik ablaka az udvarra nyílik. A szoba mennyezete gerendás, a talaj földes. A helyiségben már fűtés is volt, amit a tüzelőnyílás megléte bizonyít. A két ablak közt helyezték el a nagyobb *tükröt*, a főfalon fent *szenképek* (Jézus és Mária Szíve, Jézus megkeresztelése, Szentháromság), lejjebb, jobbra és balra *családi képek* láthatók. A gerendára akasztva lóg a búzakaralászokból font, szép virágokkal díszített *aratókoszorú* s egy nagyobb *petróleumlámpa*. Az ablakok alatt áll a *támlás lóca*, előtte a faragott asztallal s a székekkel. Itt a *vetett ágy* is, rajta néhány menyecskekendővel és pártával. Közélemben a *bölcső* s a kisgyermekes fontos eszközei: az *ülőke*, a *járóka*, és az *állóka*. A *háromfiókos sublót* a kelengye s az ünnepi ruha helye volt. Tetején kis *házioltár* látható: *Mária-szoborral*, *angyalokkal*, különböző *feszületekkel*, *Szentcsalád-képpel*, *imakönyvvel*. Nem hiányzik a *tulipánosláda*, a *ruhásszekrény* s az újabb keletű *varrógép* sem.

A **pitvarban** látható a vizespad, felette falvédővel. A szemben lévő falon megannyi festett tányér függ, az egyikken eme felirattal: „*Ki Istenben/ bízik/ nem csalat/ kozik.*”

A pitvarból nyíló szabadkéményes részt **hidegkonyhának, füstöskonyhának is nevezték**. Itt helyezték el a különféle konyhaeszközöket: a *fűszertartót*, a *habverőt*, a *palacsintasütőt*, a *talkedlisütőt*, a *fakanáltartót*, a *mincért* (húzos mérleg), a *fatálakat*, *köpülőket*, *sajtárakat*, *ételhordókat* stb. De van itt *rakottmasina*, *famozsár*, *krumplitörő*, *kovászfa* is.

A **hátsóház** (lakóház) is fűtött volt, *rakott sparhelttel* tüzeltek. Két ablak az udvarra nézett. A szobában *lócák*, *ágyak* láthatók, de van itt *sublót házioltárral*, s középen ott áll a *szövőszék*, melyen többek közt a talajt borító *rongyoskát* is szőtték. Körülötte a kenderfeldolgozás szinte valamennyi eszköze megtalálható.

A fehérre meszelt, kő oszloptornácos, **hattengelyes tornácra** az utcáról egy faragott faajtó nyílik. Itt a *padlásfeljáró* helye is.

A **kamrában** további háztartási eszközök kaptak helyet, például *méhkasok*, *szűrőkék*, *vajköpülők*, *zsirosdöbönök*, *kacsasütő tálak*, a parázs kisedésére szolgáló *vonogók*, *kenyér-sütőlapátok*, *krumplinyomók*, *fatálak*, *hátikosarak*. Az utóbbiak közt szép **bernecei hátikosarak** is láthatók.

Az **istállót** zsúfolásig megtöltötték a különféle ekékkel, boronákkal, kerekkel s egyéb mezőgazdasági eszközökkel. Természetesen az egyéb tárgyak gyűjteménye is igen gazdag. Vannak itt *vályogvetők*, rőzsehordásra szolgáló **bazárkák** stb. A *mángorlók*, *guzsalyak*, *tilolók*, *favillák*, *szakajtók* nagy része helyben készült, hisz a községnek fája, gabonája volt elég. Nagy hagyománya volt itt a *szőlőművelésnek* is hajdan, s a faluban megrendezték a szüreti felvonulásokat. Ilyenkor fából készült, színes papírokkal díszített *szőlőhordókon* vitték a szebbnél szebb fürtöket. Megmaradt néhány régi szép *pinceszék* is a falu keleti felében.

Perőcsény

A Börzsöny lankái alatti völgyben települt Perőcsény hagyományőrző református kisközség, a hajdani Hont megye faluja. Festői táj öleli körül, amely őrizve régi patináját, csöndet és nyugalmat áraszt. A helység belterülete már a bronzkorban is lakott lehetett, de felbukkantak errefelé a kelták is.

Perőcsény első írásos említését illetően többféle forrásközléssel találkozhatunk. Györffy György szerint a falu neve már 1254/59-ben előfordult az alábbi szövegkörnyezetben: *St. et Myke de Pereuchen*. Akkor Hont vár birtokaként szerepelt s a hagyomány szerint a Hunt nemzetségből származó Salgó lett volna a község alapítója.

A helybeliek *ősi magyar eredetűek*, s a reformáció korától reformátusoknak tartják magukat. 1469-ben egy György nevű plébános volt a falu papja, s még 1542-ben is egy forint 65 dénárt fizetett tizedként a helybeli plébános. Sőt Pázmány Péter Appendixe szerint 1629-ben is volt itt katolikus pap, de 1592-től már működött a községben a református gyülekezet.

Perőcsény egykori gótikus templomát 1698-ban újították meg a kálvinisták, a XIX. században pedig átépítették. A bekötőút mentén épült **halmaztelepülést** újabban szabályos, részben **szalagtelkes** elrendezésű településrészek tartkítják. A faluban több XIX. század végi és XX. század eleji parasztporta, gazda- és zsellérház is megmaradt. Ilyen például az *Együd-porta*, illetve **Együd Árpád** néprajztudósnak, Somogy neves folklórkutatójának és muzeológusának a szülőháza is (Kossuth Lajos utca 51.sz.), melyen 1995-ben emléktáblát helyeztek el.

Figyelemkeltőek a perőcsényi **pincesor** építményei is, akárcsak a református temető *fejfáinak* félköríves, rozettás díszítőelemei. A helyi hagyományok lelkes gyűjtője és kiváló ismerője, a településről csak nemrég elszármazott *Pásztor Csaba*. A fiatal amatőr kutató és néprajzi gyűjtő nemcsak az itteni hagyományok lelkes tudora, de jó áttekintése van a község tárgyi néprajzáról is. 1999-től gyűjti folyamatosan a régi tárgyakat. Az összegyűlt gazdag anyagból a falu Együd Árpád nevét viselő művelődési háznak néhány termében rendezett a kétezres évek elején szép **állandó kiállítást**, ahol együtt láthattuk például a kenderfeldolgozás teljes anyagát: az *álló- és talpguzsalyaktól*, a *tilón*, a *gerebenen*, a *rokkán* és a *gombolyítón* át a *szövőszékig* szinte mindent. De gazdag a mezőgazdasági eszközök tára is, melyek közt akad *faborona*, különféle *gereblye* és *villa*, *szénahúzó*, *sarló* és *szőlőültető-karó* stb.

A konyhaeszközök közül nem hiányzik a *kenyérsütőteknő* és a *kovácsfa*, a *lapát* és a *szénvonó* vagy a *túrósdezsza*, a *rosta*, az öntött vaskályha, a *csikómasina* és a *tüzesvasaló*. De található a gyűjteményben *lúdkas*, *faragószék*, *régi mérleg*, *krumplitörő*, *mozsár* és *fatál* is.

Figyelmet érdemelnek a cipekedés perőcsényi eszközei, köztük a **bazárka**, melyen az erdőről hordták haza a hátukon a tüzelőt a szegényebbek. A kőbányáikban gazdag Börzsöny vidékén sem volt ismeretlen a vályogkészítés. Ennek emlékét őrzi a gyűjteményben látható *vályogvető doboz*.

A határban felállított *ringöbölcsőt*, melyben a kisgyermeket helyezték el, itt *hintónak* nevezték. A kiállítás díszé a farsangi ajándékozás sajátos perőcsényi szimbolikus eszköze, a csodálatosan szép **tebefa**, melyet farsang vasárnapján vittek a fiús háztól a kislányoknak. Az *életfára* is emlékeztető ajándék rúdját juharfából, arany- és ezüstdiókkal, csörögéfánkkal díszített *kámváját* mogyorófafából készítették, s az egészet színes szalagokkal ékesítettek fel.

Gazdag a perőcsény **viselet** tárháza is. Megvan a *fekete menyasszonyi ruha*, mert a menyasszonynak itt – gyászolva leányságát – feketében kellett esküdni. A sötétzöld, a kék, majd a fehér szín csak később követte a feketét. Látható a kiállításon egy *druzbának* felöltöztetett bábu is, fején szalagos kalappal. A közékorú nők *púposvirágú* ruhába öltöztek, fejüket bársonykendőbe kötötték.

A *tulipánosládában*, melyet a balassagyarmati piacokon szereztek be, a menyasszony staférunója: a *pentők*, a *slingelt szoknyák* és a *slingelt ujjú ingek* és a *vászonörülközők* kaptak helyet.

A gyűjteményben egy kendőbe kötve együtt van az asszony *halókészlete*: egy nagy kendő, a cakkos szoknya, az angolgyolcs szoknya, a kötény, a blúz, a selyemkendő, a harisnya, a cipő, a szemüveg és az imádságoskönyv, illetve a *Czimbóné Alman Ilon* készítette *halotti lepedők* és *vánkushuzatok*.

A kisgyermek *fürösztő teknőjébe* – idézve a hiedelemvilágot is – tették a 9 diófáról szedett ágat és a kenyérhéjat.

A falakon a régi családi életet és eseményeket megörökítő képeket helyezték el, s láthatók a perőcsényi *aratókról* készült fotók, akárcsak Együd Árpád fiatalkori képe, melyet Kiss András grafikus készített.

A lelkes kutató és gyűjtő, Pásztor Csaba álma, hogy a néprajzi anyag egy tájházba kerüljön, illetve egy **tájház** létesüljön Perőcsényben, nemrégiben teljesült. Az önkormányzatnál elérte, hogy erre a célra megvásárolják a falu egyik régi sátor tetős, döngölt padlójú, szabadkéményes **parasztházát**. Az épületben 1977-ig **Koczó István** helybeli szegényebb földművesgazda lakott. A fehérre meszelt, gerendás mennyezetű ház kőből épült. A gazda unokájától megvásárolt épületet a faluban letelepedett hollandok által létrehozott alapítvány segítségével hozták rendbe. Rövid időn belül ezt is berendezték, s 2007-ben megnyílhatott Perőcsény szép tájháza, melyet nemrégiben *Darányi Lászlóné Fidel Etel* (1939) és *Csenki Istvánné* (1948) mutatott be nekem.

A ház **tisztaszobájának** két kis abla az utcára, az egyik odalsó ablak pedig az udvarra néz. A szoba bal oldalán áll a *vetett ág* a dunyha alatti díszlepedővel, a dunyhával és a vánkusokkal. Az utóbbiakat *slingelt* vánkusvég és perőcsényi hímzés díszíti. Az ág tetején egy 50 éve használt *menyecskekendő*, az ág mellett egy helyben készült *bölcső*, végében pedig egy gazdagon díszített *tulipánosláda* látható. Az utóbbiból helyben is gyártottak egy-egy darabot. A ház hagyatékából maradt meg a kétajtós magas ruhásszekrény; a négyfiókus *sublót*ot pedig a faluban kapták. Ezen áll egy gyönyörű **perőcsényi tebefa**, egy ovális alakú, fakeretű tükör, egy gyertyatartó s egy díszes csésze. A szoba hátsó felében kapott helyet egy *Singer-varrógép* s egy *vaskályha* is. Az utóbbit régebben *rakottmasina* helyettesítette. Az ablakok alatt látjuk a *karos padot*, a kihúzható asztalt és a támlás székeket.

A hímzett abrosszal leterített asztal mellett egy-egy perőcsényi viseletbe felöltöztetett idősebb férfi- és nőbábut helyeztek el. A két ablak közt van a faragott rámás tükör és a *csüngős petróliumlámpa*. A gerendára egy **aratókoszorút** akasztottak, a falra *puntuszos órá*t helyeztek. A falon még néhány szép családi képet is látunk, köztük egy feketébe öltözött menyasszony fotóját.

A **pítar** tulajdonképpen a háznak az a része, ahová először belépünk. Van itt egy *vizespad*, felette „*Isten hozta!*“ és „*Jó reggelt!*“ feliratú hímezett törülközőkkel. Néhány házilag készített *falvédő* is felkerült a falra, ilyen feliratokkal többek közt: „*Jó anyám, hálát mond kicsi lelkem,/ Mert te úgy szeretsz engem*“, vagy: *Halvány sárga rózsá, ha tudnál beszélni,/ Elmondanád néki, nem érdemes élni...*“ Rajtuk kívül vásárokból beszerzett *festett tányérok* is díszítik még e házrészt.

A **füstöskonyha** szinte eredeti állapotában fennmaradt. Bal oldalán áll a téglából készült, **falba rakott masina**, melyben krumplit, kalácsot sütöttek egykor, *platnyiján* pedig főztek. Most agyagedények, csörgőskorsók, mozsarak kaptak helyet rajta. De láthatók itt régi *tésztaszedők*, *szűrők*, *sziták* s egy *kanalas* is. A **kemence** közelében ott a nagy lakodalmi cseréptál. Érdekessége egyébként a perőcsényi kemencének, hogy az „*kívülre ment*“, azaz csak a kemence szája van a konyhában, a kemencetest azon kívül áll. A füstöskonyha egyébként négy helyről *szedte össze a füstöt*: a tisztaszobából, a hátsóházból, a masinából és a kemencéből.

A **hátsóház** berendezése is igen gazdag. Van itt egy *priccs*, egy asztal és egy *öntött masina*; egy sublót és egy szövőszék. De itt láthatók a kenderfeldolgozás további eszközei: az orsótartók, a *talp- és övguzsalyak*, a rokkák stb. Ugyanitt van a végtermék, a *rongyszőnyeg* is. Szintén e helyiségben látjuk a további agyagedényeket, a fonott méhkasokat. Van itt is néhány falvédő még. Ennek a szobának a két ablaka az udvarra néz.

A **kamrarészben** további háztartási eszközök sorakoznak. Van itt újabb tulipánosláda, *hombár* és *lisztesláda*, *faragópad*, *szőlőelletőfa* stb. S itt az újabb kenderfeldolgozó eszközök, mint a *tiló*, *héhő*, *leveles gombolyító*, *vető*; de láthatunk még **börzsönyi és bernecei kosarakat**, helyben készült *kosármadzagot* is. S ugyanitt sorakozik egy régi *kézimalom*, *Fidel József katonaládája*, több szakajtó, teknő, káposztáshordó és famozsár. Nincs még berendezve a **istálló** s az udvaron álló, vályogfalból épült **kiskamra** sem, melyet azelőtt gabonatarolásra használtak.

Irodalom

CZOBOR BÉLA

1898 A honti történelmi kiállítás. Honti Lapok, IV. évf. 41. sz. 1-4.p.

CSÁKY KÁROLY

- 2003 Néprajzi gyűjtések és a néprajzi muzeológia kezdetei Hont megyében. Gömörország, 2003/1. 40-51.p.
2004 A perőcsényi néprajzi gyűjtemény. Múltunk Emlékei, 2004/3.11.p.
2005 A kemencei tájház. Múltunk Emlékei, 2005/4. 18.p.
2007 Emlékei a múltnak. Komárom.
2007 Néprajzkutatások, kutatók és gyűjtemények Hontban. Dunaszerdahely.
2009 A kemencei tájház. Szabad Újság, 2009. júl. 8. XVII. évf. 27. sz. 29. p.

FILEP ANTAL

1980 Múzeum (címszó). Magyar Néprajzi Lexikon III. kötet. Főszerk: Ortutay Gyula. Budapest.

FILEP ANTAL – K. CSILLÉRY KLÁRA

1981 Néprajzi szobák (címszó). Magyar Néprajzi lexikon IV. kötet. Főszerk.: Ortutay Gyula. Budapest.

GUNDA BÉLA

1991 Néprajzi gyűjtőúton a Garam és az Ipoly vidékén. In: Börzsönyvidék. Szob, 28-39.

MANGA JÁNOS

- 1943a Honti nap Ipolyságon. A Néprajzi Múzeum Értesítője. XXXV. évf. 2. sz. 113-117. p.
1943b A Honti Nap tanulságai. Magyar Lélek, V. évf. 9. sz. 432. p.
1943c Honti Nap Néprajzi Kiállításának Katalógusa. Ipolyság.

SÁNDOR ISTVÁN

1953 Néprajzi muzeológiánk kezdetei. Ethnographia, 322-344. p.

A fotók Csáky Károly felvételei

A bernecebaráti tájház

Gyenes Tamás ácsolt ládája

Részlet a tisztaszobából

A füstökonyha

Aratási koszorú a tisztaszobában

Kasznyi, tetején bernecei kosár

A kemencei tájház

A magasra vetett ágy

A tisztaszoba

Háztartási eszközök

Állóka, járóka, ülőke

Aratási koszorú

A perőcsényi tájház

A tisztaszoba

Tulipánosláda

A füstökonyha

Konyhaeszközök

Régi tárgyak a kamrában

Perőcsényi tebefa

JÓNA DÁVID

Veterán érzés

kormozom az üveget,
féltségből, de okkal,
írok hadonászva,
bennem maradt búcsúmondatokkal,
az árulás hegye már csorbult ugyan,
de fájdalom oszlophoz kötve,
gyúrt és simított percek,
gyomorba tartó ökle
hiénázik a gondolatok között,
majd felcsapja fejét:
abrakos lónak öltözött.

a kényes jövőben, a látóhatáron,
mint moszkvai veteránok
a Vörös téren a mauzóleumnak háttal,
túl már minden álmon
maszatos fényképeikkel sajnálatért koldulva,
durva,
ahogy rácsorog a sejtelem;
a világ édeskés ugyan, de szenvtelen.

a tépett hús, szakadt izom,
muzáj szagú pillanat, szánalom és iszony,
kényszerít, hogy a hősiesség illúziójából vegyen,
csak a régvolt családi emlékek maradtak
szobahőmérsékleten.

fekete selyemszalagra gyűjt az idő,
hogy átkösse áldozatát,
ha majd feladja küzdelmét
és végleg megroppan a hát,
s hazát, igazságot hagy itt a szíve,
egykori bakancsával belelép végre
a nagy és szent semmibe.

Elysium

Elysium - eljutok oda,
hiszen már a fene fenét is evett,
a kortárs dekoltázs pihenteti a szemet,
de ma este többre vágyom:
felborult a hormonháztartásom...
(...a felleg vár)

elképelem, hogy mögé álltam...
ő éppen veszedelmesen ultizott,
rá egy félórára lágyan a tangájával csúzlizott,
és játszott velem (magamra vettem),
egy barnított, lassított felvételen...
(jó döntés volt... dönts okosan! ... sicc!)

betettem a teát (menny tea ...) a hűtőbe (léhűtő)
forró víz a kádba, magam bűvölve
terveztem, hogy olvasni fogok (a lét szükséglet),
tolakodnak a képek, szép ígéretekkel (ez kell!) a lányok sora,
cseles csalafintaságokra várok,
verssel válaszol a rímek önjelölt disztribútora.

a megismerés, csak formális,
a skizofrén paradox, lehet hogy normális,
a sztornó sztornója maga a bázis...
így a képzeletet betűröm a gatyába,
ékezetes mókusrém belevésődik a csakrámba...
(ma este figyelj csak rám!)

korhatáros Atlantisz kapuja, buja virulencia
emeli a kardot, s öncsalással adja hozzá a pajzsot,
a tökéletes agyradír a szépségbe fektetett nyolcas,
veszélyben vagyok, mint aki forgóajtóban olvas.
whisky járat (vészkijárat) segít aranyat köpni,
felemel, mint a gránát (ha robban),
Grál nátha lobban, vagyok darabokban,
rajtam végre az élet fólia, szűk a glória,
a ruszlinak már nem kell hagymát lopnia,
hogy könnyeztesse a szemet,
úgy van! (a Titanic a hosszabb változat...)
ki a havat nem szereti, hóember nem lehet!
- elmesélheted ezt egy babazsúrban.

most még rezegek a hárfa,
de nem várom meg, míg csipkét varr a díszpárnákra,
mariahej, maria.hu (Mária kultusz, jól jön a bluetooth!) – kösz, de nem kérem
a gordonka alakú szerepet (szelepet)
egyedül vajazom a párizsit, s teszek rá kenyeret. (teszek rá...)

serikók, ettől megy a madárpók
hátra, Kispál koncertre hedbengel a Mátra,
50 kiló bájt egy szekundum alatt
felfedeztem, s ez lett a vesztem,
megfogtam, de el is eresztettem... (szép győzike szemeit látván)
mielőtt mondtam volna valami kuszát,
rácéloztam a gépem fókuszát,
rögzítve amit láttam, még testmelegen digitalizáltam.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Magyar Nagypéntek

Már öregedő fejjel állok a tavaszban.
Nem is tudom, hogy szállt el hirtelen
a lassan jövő nyár, az ősz, csendes tél;
lassan telő, hirtelen múltó életem.

Még sose nézett rám ilyen szeretettel
a Megfeszített... most éreztem Őt...
megláttam vérén az atyáknak vétkét,
a tavaszt, a munkát, művészeteket, a nőt,

anyáinkat, Mária Magdalénát,
évezredek során elhunyt sok katonát,
a magyar történelem vértanúságát,
és síkságainkon rengő gabonát.

Virágok voltak körülötte, Jézus-szív szirmok,
s nagyanyám tulipánjai,
kéknefelejcssek, amik fogják egykor
behorpadt síromat díszíteni.

Benne van, magára vette, keresztre vitte
egész elrontott életünk,
amit mi rontottunk el, s mit mások,
-nekünk nem lehet "végzetünk".

KÖNYVAJÁNLÓ

Teszary Károly: Barangoló

Teszary Károly egész életén át az erdő embere volt. Ott lakott, ez adott számára munkát, s ez vált meghatározóvá számára. Védte, óvta, tanulmányozta és tanította. A Jenői Napló hasábjain egy sorozatot indított, melyben mesélve tanított bennünket, s körbejárta mindazon témaköröket, melyeket a legfontosabbnak tartott. Már menet közben is felvetődött, hogy valamilyen tartósabb formában is érdemes volna csokorba kötni mindazt, mit a viszonylag múlandó újság nehezebben őrizhet meg az utókor számára. Mikor aztán vége lett a sorozatnak, sokan hiányolták írásait. Így született meg a könyv gondolata. A Naplóban megjelentekhez hasonlóan a könyv is a Barangoló címet kapta. Előszót Haraszthy László természetvédelmi szakállamtitkár írt hozzá. Írása jól egybecseng Teszary Károly szándékával, ezért idézünk belőle néhány részletet.

„A szabad állású fák, azok közül is különösen a tölgyfa még az erdőben élő társainál is nagyobbra nő, hosszabb életű. Minden irányába egyenletesen növekszik, szemet gyönyörködtető lombkoronája évszázadok lassú növekedésének eredménye.

Amit a természetben a tölgyfa „csinál”, azt csinálja Diósjenőn Teszary Károly erdőmérnök, természetvédelmi szakember. Akik közelebbről ismerik, eddig is tudták, hogy ismeretanyaga és elszántsága mindannyiunk számára példamutató. Barátai, ismerősei, tisztelői az utóbbi évtizedben elsősorban várépítő munkásságáról hallottak. Akik már jártak fenn a Drégelyvárnál és látták azt az embert próbáló tevékenységet, ami ott folyik, joggal tekintenek rá elismeréssel.

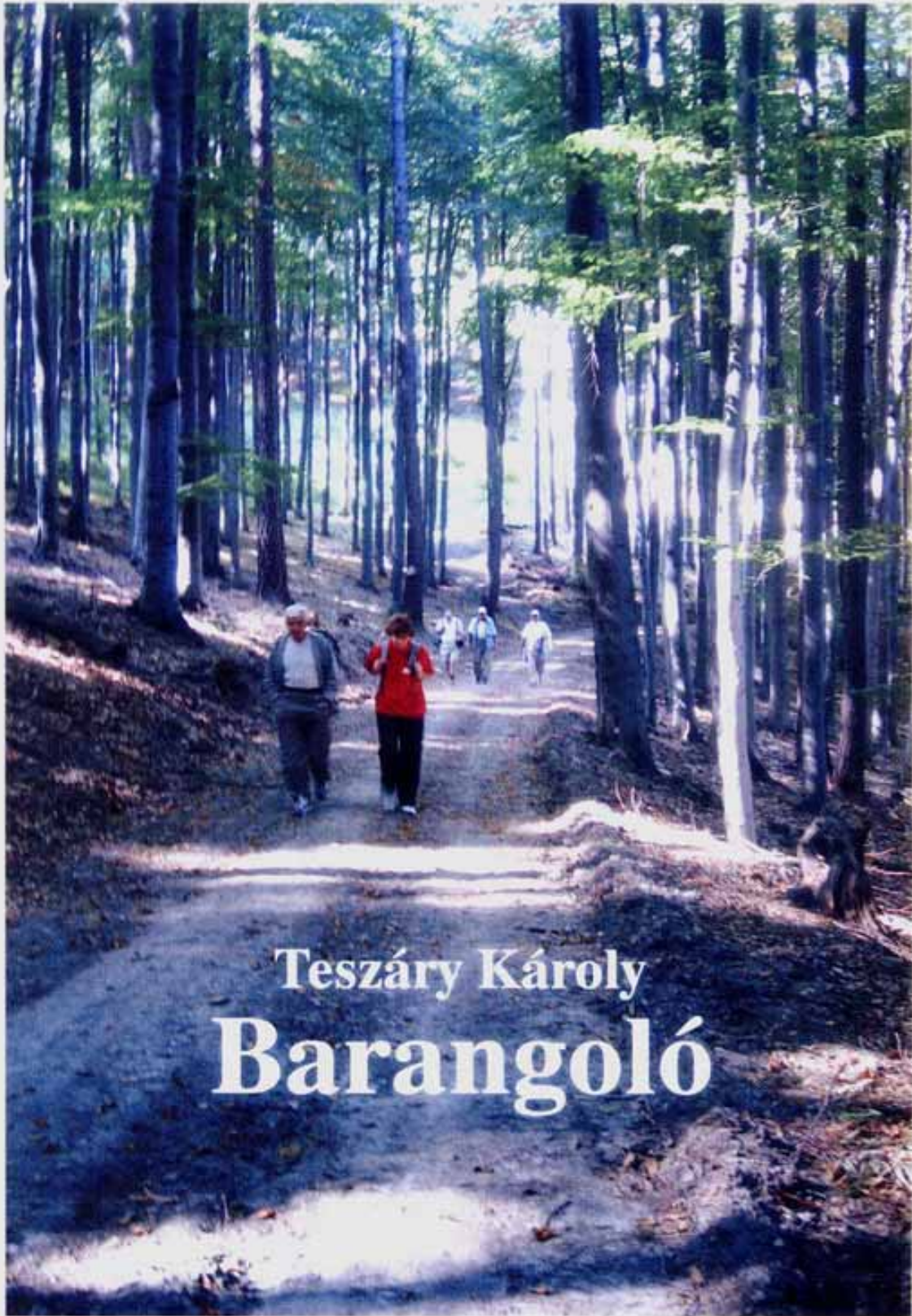
Teszary Károly most természetismereti erényeit felcsillantva új oldaláról mutatkozik be számunkra. A nagyközönség által is jól ismert Börzsöny rejtelseibe vezeti el az olvasót, személyes élményei alapján. Írásai nemcsak szakszerűek, de közérthetőek is. Kellemes stílusa segít bennünket szembesülni azzal a ténnyel, hogy egy természetvédő milyen sokrétű ismeretek birtokában végzi mindennapi tevékenységét”.

Kedves Olvasók!

Jó szívvel ajánlom Teszary Károly könyvét mindenkinek, aki itt él, s mindenkinek, ki csak túrázóként szerelmese a Börzsönynek. Sokan vannak úgy, hogy természetes számukra az a szépség és érték, mit a hegység jelent. Ez az írás segít bennünket abban is, hogy megismerjük, hogy büszkék legyünk rá, s hogy mi magunk is megtegyünk mindent azért, hogy unokáink számára is élményt, gyönyört jelenthessen.

Azt kívánom a kötet minden olvasójának, hogy forgatása jelentsen legalább annyi örömet, mint amennyit a szerkesztőnek, a megjelentetés segítőjének jelent.

Végh József mkl

Teszáry Károly
Barangoló

PROGRAMAJÁNLÓ

Kistérségi Kavalkád

2010. április 24. szombat

Balassagyarmaton a Megyeháza udvarán

14:30 Vendégvárás a térség fiatal tehetségeivel

Közreműködnek: Fitnessz barlang Balassagyarmat – gyermek balet,

Kovács Nikolett – palóc mesék, Zobonka – gyermeknéptánc,

Tessedik Sámuel Ált Isk. és Óvoda néptáncosai,

Pataki Gézengúzok Néptáncgyűttes, Kerék Edina – magyar népdalok

15:00 Kalompos Együttes műsora: „Egyszer egy királyfi...”

17:00 „Az érem másik oldala”

angy bemutatkozik a térség, de egy kicsit másként:

Dudások Hagyományörző csoport – kánkán

Kékszivárvány Népdalkör – népdalesokor, Iliny Hagyományörzők – csántry

Csesztvei Asszonykórus – népdalesokor, Magyarnándori Nyugdíjas Egylet – bohózata

Gyöngyösbokréta Hagyományörző Kör – népviseletes öltöztetés cílerakisérettel

Bartus Józsefné Teri néni (Mkl.) palóc meséje, AQABAH hastánc

Berceli Hagyományörző Népdalkör - népdalesokor

18:30 Folt zenekar – népzenei táncházzal

19:00 Rózsavölgyi Márk AMI magánénekes növendékeinek műsora

19:30 Nemesvári Norbi zenél

Kísérő programok 14 órától:

Gasztronómiai udvar, helyben készített ételek kóstolója:

denyvé, gönc, laksa, krumplibaba, malomkalács, palócgulyás, sztrapacska

Kézműves udvar és bemutató: korongozás, fonás, szórópisztolyos festékművészet,

„palaekba zárt világ” – türelemműveg készítés,

bőrözés, kosárfonás, csuhézés, horgolt termékek...

játszóház, zöldsátor, egészségsátor

civilsátor – jogi és pénzügyi tanácsadás

Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Támogatók:

OKM, MKMK, BGYKTT, KÖZKINCS, NCA, Mikszáth Kálmán Közművelődési Intézmény – Balassagyarmat

Felhívás

2010. július 12-től 16-ig kerül megrendezésre a nógrádi térség művészeinek és irodalmárainak alkotótábora Kétybodonyban. A összefogás célja a nógrádi térségben élő és dolgozó művészek találkozója, bizonyos fokú művészi érdekközösséggé kovácsolása.

Az egymás megismerése módot adna kiadványok minőségi illusztrálásához, segítenénk kiállítások, könyvbemutatók szervezésében, kulturális programok, szabadidős oktatás tervezésében, könyv, kézműves, művészeti vásárok megszervezésében is.

A tábor tervezett programja:

- Helytörténeti előadások, néprajz, motívumvilág

Végh József helytörténész

- Kirándulások, a térség látványosságainak felkeresése.

Fakultatív program

- Helyi népszokások, pásztorélet, mesék, énekek

Pál Pista bácsi és a tolmácsi asszonyok

- Susan George: A lugánói tanulmány című könyvét bemutatja a fordító *dr. Csath Magdolna* közgazdász, egyetemi tanár.

- A mesék világa.

Karaffa Gyula meseíró

Agócs Gergely mesemondó, énekes-zenész, néprajzkutató.

- Népdalok, tánccház

Tárnoki Beatrix énekes, zenetanár

Havasréti Pál zenetanár

Szeretettel várunk minden kollégát és családtagját, illetve olyanok jelentkezését is várjuk, akik civilként vennének részt a táborunkban.

Nagy Gabi

Havasréti Pál

+36-30-332 4482

nagygabi007@gmail.com

A programváltoztatás jogát fenntartjuk.

Tárgy: *Spangár antológia megjelentetése*

Ügyiratszám: 34/2010

Ügyintéző: *Velki Anita*

E-mail: muvkozpont@retsag.hu

Tisztelt Cím! Kedves Barátunk!

Immár hosszú évek óta kialakult az a szép hagyomány, hogy a Költészet Napján, a Spangár-díj átadásával egyidőben bemutatjuk a pályázatra érkezett legjobb írásokat tartalmazó Spangár antológia új kötetét is. A kezdeményezésnek hat darabja jelent meg e törekvés mentén. A hetedik azonban – melyet ez évben kellett volna megjelentetni – késedelmet szenved. A Spangár Kör háttéréül szolgáló művelődési központ feje felett ugyanis a költségvetési gondok zord felhői gyülekeztek. A hagyományt azonban ennek ellenére sem szeretnénk megszakítani. Éppen ezért kezdtünk egy előzetes felmérésbe, az új kötet megvásárlását illetően. A kötet a terveink szerint az Ünnepi Könyvhétre fog megjelenni, s 1.000 Ft-os áron fogjuk forgalmazni.

Kérjük, hogy amennyiben kezdeményezésünket támogatni tudja, úgy szíveskedjék jelezni az alábbi email-címek egyikén: konyvtar@retsag.hu, muvkozpont@retsag.hu, illetőleg a Városi Művelődési Központ és Könyvtár 2651 Rétság, Rákóczi út 26 címen.

Azzal a hagyománnyal természetesen nem szeretnénk felhagyni, hogy az új antológiában megjelenő szerzőknek eljuttatunk egy-egy tiszteletpéldányt. Az ő esetükben a felmérést az esetleges további példányokra vonatkozik.

Köszönettel vesszük, ha levelünket továbbítja irodalomkedvelő barátai, ismerősei felé.

Rétság, 2010. április 12.

Végh József
igazgató

E havi számunk szerzői:

Ács Bódog (Barót, Háromszék Vm. 1942) Pápa, író,
nyugalmozott honvédtiszt

Balog István (Békés, 1951) Felsőpetény, kézműves,
erdei iskola vezető, "világutazó"

Csapó Lajos (Makád, 1947) Szigethalom, költő,
festőművész

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007)
református lelkész, költő

Jóna Dávid (Budapest, 1968) Zsámbék, költő, író,
médiapedagógus

Kántás Balázs (Budapest, 1987) Budapest, költő,
műfordító, szerkesztő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

Kontra Marika Szvita (Pásztó, 1964) Pásztó,
művelődésszervező, költő

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró,
író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Móritz Mátyás (Budapest, 1981) Budapest,
író, költő

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda,
tanár, költő

Szájbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő,
író

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő,
nyomdász

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Természetismeret:
Balog István

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
+3630-383-5385

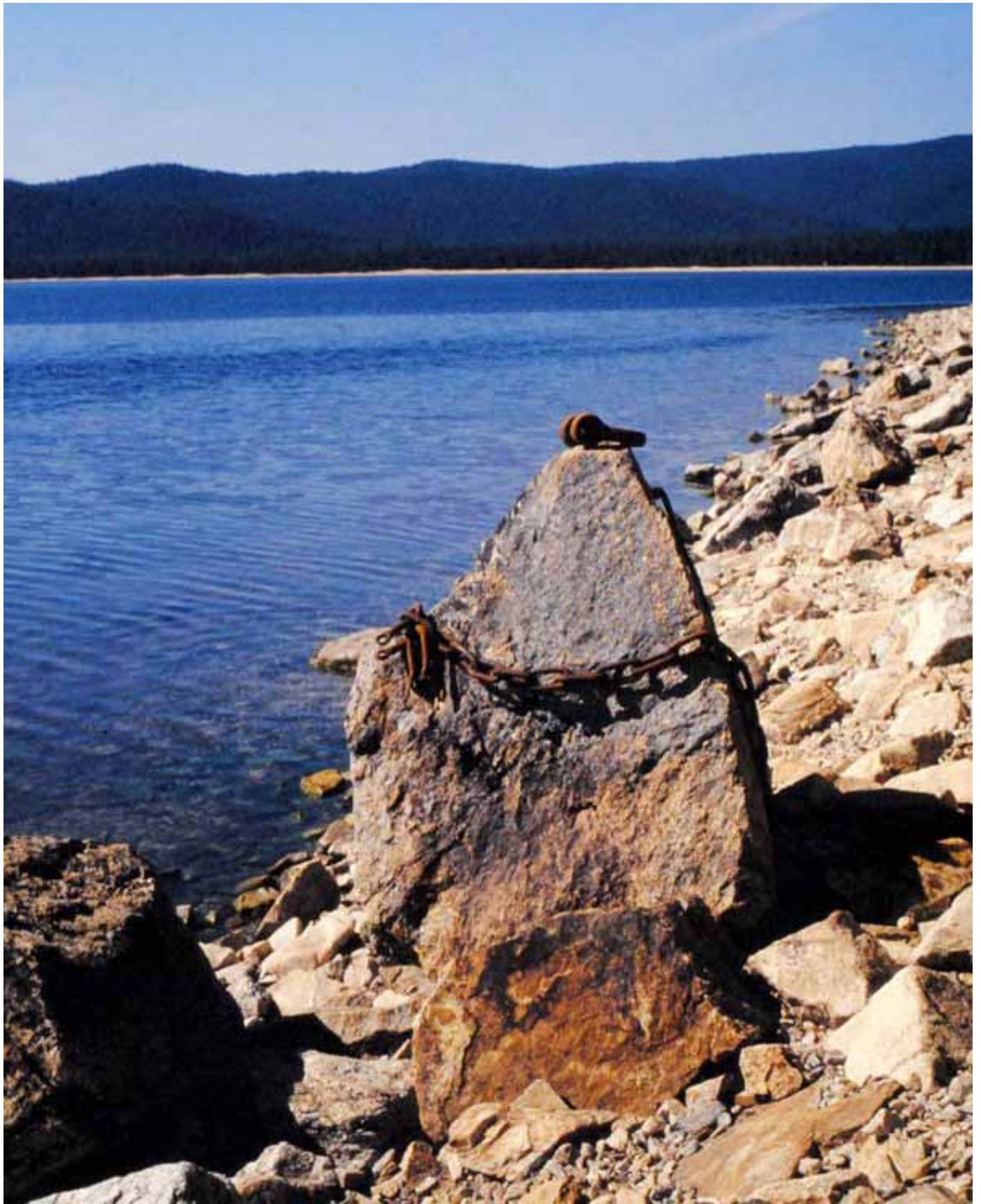
Email cím:

karaffagy@gmail.com

hgev@freemail.hu

bajkalamour@freemail.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

Balog István Bajkál tavi fotója